

**UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA**

DIPLOMSKO DELO

VPRAŠANJE INTEGRACIJE VELIKE BRITANIJE V EMU

Ljubljana, december 2002

TOMAŽ TARTER

IZJAVA

Študent **Tomaž Tarter** izjavljam, da sem avtor tega diplomskega dela, ki sem ga napisal pod mentorstvom prof. Zarjan Fabjančiča, in dovolim objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne 9. 12. 2002

Podpis:

KAZALO

1	UVOD.....	1
2	MONETARNA INTEGRACIJA EU.....	2
3	VELIKA BRITANIJA.....	5
3.1	POLITIČNA UREDITEV.....	5
3.2	GOSPODARSTVO.....	5
3.3	EKONOMSKA POLITIKA.....	6
3.3.1	Denarna politika.....	7
3.3.2	Fiskalna politika.....	8
3.4	PROCES POVEZOVANJA Z EU.....	9
4	VPLIV UVEDBE SKUPNE EVROPSKE VALUTE EVRO NA GOSPODARSTVO VELIKE BRITANIJE.....	10
4.1	EKONOMSKI PRESKUSI DOLGOROČNEGA VPLIVA VSTOPA V EMU NA GOSPODARSTVO VELIKE BRITANIJE.....	10
4.2	INTEGRACIJA DENARNE POLITIKE VELIKE BRITANIJE V SKUPNO DENARNO POLITIKO EMU.....	12
4.2.1	Ciklična pozicija britanskega gospodarstva.....	13
4.2.2	Vpliv skupne denarne politike.....	15
4.3	DEVIZNI TEČAJ.....	17
4.4	ZUNANJA TRGOVINA.....	19
4.5	INVESTICIJE.....	20
4.6	ZAPOSLOVANJE.....	21
4.7	BANK OF ENGLAND.....	23
4.7.1	Priprave na vstop v EMU.....	25
4.8	THE CITY OF LONDON.....	27
5	SKUPNA FISKALNA POLITIKA EMU.....	29
5.1	HARMONIZACIJA DAVČNE POLITIKE.....	30

5.2	PROBLEM IZPLAČEVANJA POKOJNIN V EMU.....	31
6	POLITIČNI POGLED NA VSTOP VELIKE BRITANIJE V EMU.....	33
6.1	MNENJA POLITIČNIH STRANK VELIKE BRITANIJE.....	33
6.2	POLITIČNA INTEGRACIJA EMU.....	34
6.2.1	Britanski pogled na EMU in na politično povezovanje znotraj EMU.....	36
7	BRITANSKO JAVNO MNENJE GLEDE VSTOPA V EMU.....	39
8	PREDVIDEN POTEK UVEDBE SKUPNE EVROPSKE VALUTE EVRO V VELIKI BRITANiji.....	41
9	SKLEP.....	42
10	LITERATURA.....	47
11	VIRI.....	49

1 UVOD

1. 1. 1999 je bila v EU uvedena skupna evropska valuta evro in s tem ekonomska in monetarna unija – EMU v katero je vstopilo dvanajst držav članic EU. Tri leta je evro obstajal le kot knjižni denar, 1. 1. 2002 je bila uvedena gotovinska oblika evra. Evro je države članice EMU monetarno povezal in jim omogočil izrabljanje prednosti notranjega trga, EU pa bo omogočil doseganje optimalnih gospodarskih rezultatov. Vloga evra pa ni samo ekonomska, temveč tudi politična. Proces monetarne integracije je korak do politične integracije držav, ki naj bi v prihodnosti vodila do federativne združene Evrope oz. do Združenih držav Evrope. Evro je sprožil povezovalne procese med državami EU in je osrednji instrument, ki bo zagotovil, da bo proces gospodarskega in političnega povezovanja uspešen.

Velika Britanija je v začetku devetdesetih let 20. stoletja sprejela odločitev, da v prvi fazi procesa monetarne integracije Evrope ne bo sodelovala. Menili so, da bi imeli od uvedbe skupne evropske valute in ukinitve nacionalne valute funt več stroškov kot koristi, saj je gospodarstvo Velike Britanije v zadnjih letih dosegalo boljše gospodarske rezultate kot večina držav članic EMU. Vlada načeloma podpira vstop Velike Britanije v EMU, vendar le, če je to v njenem nacionalnem interesu oz. če bodo izpolnjeni določeni ekonomski pogoji. Zato je vlada je pripravila pet ekonomskih preskusov, ki preučujejo dolgoročen vpliv uvedbe evra na gospodarstvo Velike Britanije oz. kako bi uvedba evra vplivala na doseganje glavnih gospodarskih ciljev vlade. Na podlagi rezultatov preskusov se bo vlada odločila, ali naj podpre vstop Velike Britanije v EMU in razpiše referendum glede tega vprašanja ali pa naj vstop v EMU zavrne. Britanska javnost in politiki so glede vprašanja vstopa Velike Britanije v EMU razdvojeni. Dokončne odločitve o vstopu v EMU še niso sprejeli, končno besedo bo imelo britansko ljudstvo, ki bo v primeru razpisa referenduma o tem vprašanju odločalo najpozneje da konca leta 2003.

V diplomskem delu sem preučeval predvsem ekonomski vidik vstopa Velike Britanije v EMU. Sam podpiram vstop Velike Britanije v EMU, v delu pa sem predstavil tako pozitivne kot negativne strani britanskega vstopa oz. nevstopa v EMU. Zanimale so me potencialne gospodarske koristi in slabosti uvedbe skupne evropske valute v Veliki Britaniji ter vzroki in posledice britanske ne vključitve v EMU. Vprašanje britanskega vstopa v EMU sem preučeval predvsem s stališča Velike Britanije. Predstavil sem tudi stališče EMU glede tega vprašanja ter vpliv uvedbe skupne evropske valute v Veliki Britaniji na EMU. V drugem poglavju sem na kratko predstavil proces ekonomskega povezovanja evropskih držav po II. svetovni, ki je pripeljal do ustanovitve evropske ekonomske in monetarne unije. V tretjem poglavju sem predstavil gospodarstvo Velike Britanije, ekonomsko politiko in njene cilje. Znotraj ekonomske politike sem opisal delovanje in cilje denarne ter fiskalne politike. Posebej sem predstavil potek vključevanja Velike Britanije v evropske politične in ekonomske integracije. V četrtem poglavju sem preučeval vpliv potencialne monetarne integracije Velike Britanije v EMU na ekonomsko, predvsem denarno politiko Velike Britanije. Predstavil sem pet ekonomskih preskusov, ki jih je vlada Velike Britanije pripravila za preučevanje dolgoročnega vpliva uvedbe skupne evropske valute na gospodarstvo. Sledi vpliv britanskega vstopa v EMU na denarno politiko Velike Britanije oz. vpliv skupne denarne politike EMU na gospodarstvo Velike Britanije. Znotraj tega

sem predstavil britansko centralno banko Bank of England in njeno vlogo pri pripravi na vstop v EMU, vpliv uvedbe evra v Veliki Britaniji na finančni center City of London, politiko deviznega tečaja ter zunanjo trgovino Velike Britanije. Posebej sem predstavil vpliv uvedbe skupne evropske valute na investicije in zaposlovanje v Veliki Britaniji. V petem poglavju sem preučil, kako bi vstop v EMU vplival na fiskalno politiko Velike Britanije. V šestem poglavju sem predstavil mnenja najpomembnejših britanskih političnih strank, javno mnenje glede uvedbe evra in politični vidik britanske integracije v EMU. Sedmo poglavje je namenjeno predstavitvi britanskega javnega mnenja glede vprašanja vstopa v EMU, v osmem poglavju pa sem na kratko predstavil predviden potek uvedbe evra v Veliki Britaniji. V zaključku sem povzel celotno diplomsko delo.

2 MONETARNA INTEGRACIJA EU

Od ustanovitve EGS pa do začetka sedemdesetih let 20. stoletja so se evropske valute podrejele pravilom brettonwoodskega mednarodnega sistema, za katerega je bil značilen režim prilagodljivega fiksne deviznega tečaja evropskih valut do tečaja USD. Ob koncu šestdesetih let 20. stoletja je prišlo do svetovne valutne krize, ki je ogrozila svetovno gospodarsko stabilnost in pripeljala do prvih zunanjih vzrokov za uvedbo skupne evropske valute, saj ameriški dolar ni več zmož bil biti mednarodna rezervna valuta. S podpisom smithsonianskega sporazuma¹ decembra 1971 so bile meje gibanja deviznega tečaja razširjene na $\pm 2,25$ odstotka, prišlo je do devalvacije USD in izgube zaupanja v USD s strani svetovnih valut, ki so do marca 1973 (propad brettonwoodskega denarnega sistema) prešle na sistem fleksibilnih deviznih tečajev. Z omejitvijo dopustnih nihanj tržnih deviznih tečajev okrog uradnega deviznega tečaja na $\pm 2,25$ odstotka so države EGS zmanjšale neugodne vplive večjih premikov deviznega tečaja med evropskimi valutami na evropsko ekonomsko integracijo in na sistem obračunov ter poravnjav v okviru skupne evropske kmetijske politike. Države EGS so s tem naredile prvi korak proti evropski monetarni integraciji s t. i. mehanizmom evropske valutne kače, ki pa je zaradi neusklajenosti med sodelujočimi državami, nizke stopnje pripravljenosti za monetarno integracijo in neugodnih ekonomskih razmer v svetu² postal po letu 1973 omejen le na Zvezno republiko Nemčijo, Dansko in dežele Beneluksa.

Mehanizem evropske valutne kače je bil osnova za poznejše oblike evropske monetarne integracije, ki se je nadaljevala leta 1979 z uvedbo evropskega monetarnega sistema – EMS, katerega cilj je bil zmanjšati inflacijske pritiske in nestabilnosti deviznih tečajev v državah članicah ES oz. vzpostavitev monetarne stabilnosti v Evropi. Najpomembnejši mehanizem EMS je bil ERM, specifični mehanizem fiksnih, toda prilagodljivih deviznih tečajev med valutami držav članic EU. ERM je bil mehanizem skupnega drsenja evropskih valut v razmerju do USD in drugih valut. Za EMS je značilna tudi uvedba umetne valute ECU, ki jo je predstavljala izvedena košarica valut držav ES in je bila sestavljena iz fiksnih zneskov teh valut. Delež vsake valute v košarici je bil izračunan na osnovi ponderja, ki je bil določen v posamezni državi na osnovi njene

¹ Nastal je kot posledica velikega plačilnobilanca primanjkljaja ZDA in zmanjševanja zlatih deviznih rezerv ZDA, ki so bile temelj brettonwoodskega denarnega sistema.

² Naftna kriza v svetu, razpad brettonwoodskega mednarodnega monetarnega sistema.

ekonomske moči v ES. Vsaka valuta iz košarice je imela določen uradni devizni tečaj do skupne valute ECU, prek teh tečajev pa so določili medsebojni uradni bilateralni devizni tečaj med pari evropskih valut, z dopustnim nihanjem $\pm 2,25$ odstotka. Obvezna je bila intervencija centralnih bank držav, katerih bilateralni devizni tečaji so se znašli na mejah dopustnega nihanja. Centralne banke so na deviznem trgu za ohranjanje deviznih tečajev v predpisanih mejah kupovale šibkejšo in prodajale močnejšo valuto, obstajal je mehanizem kreditov in poravnav med državami, ki je omogočil obsežnejše intervencije. Leta 1979 so v sistem EMS vstopile vse države ES razen Velike Britanije. V osemdesetih letih 20. stoletja je EMS omogočil omejitev inflacije in zmanjšanje razlik v inflacijskih stopnjah med državami članicami ES. V letih 1992–1993 je prišlo do težav v EMS, saj so bili devizni tečaji posamezne valute članice ERM podvrženi špekulativnim napadom kratkoročnega kapitala. To je povzročilo izstop Velike Britanije in Italije iz EMS, meje dopustnih nihanj okrog uradnih tečajev pa so v EMS razširili na ± 15 odstotkov okrog uradnega tečaja (Mrak, 2002).

Leta 1989 so v ES pripravili Delorsovo poročilo, v katerem so predlagali oblikovanje evropske ekonomske in monetarne unije – EMU. Delorsovo poročilo je predvidevalo tri faze pri oblikovanju EMU: leta 1990 odprava omejitev prostega pretoka kapitala med državami članicami ES, leta 1994 ustanovitev EMI kot predhodnice Evropske centralne banke – ECB in konvergenca makroekonomskih politik držav članic ES, do leta 1999 oblikovanje EMU in uvedba skupne evropske valute.

Ker je predpogoj za uspešno delovanje EMU trdnost skupne valute, so se države članice EU³ obvezale, da bodo v EMU vstopile samo tiste države, ki bodo izpolnjevale določene makroekonomske pogoje. Leta 1992 so z Maastrichtsko pogodbo določili konvergenčne kriterije, ki določajo merila za vstop v EMU oz. selekcionirajo države kandidatke za vstop. Maastrichtski konvergenčni kriteriji⁴ so sestavljeni iz treh monetarnih in dveh fiskalnih kriterijev, ki naj bi zagotovili trdnost skupne evropske valute.

Za vodenje skupne monetarne politike EMU je bila 1. 6. 1998 ustanovljena Evropska centralna banka – ECB⁵ s sedežem v Frankfurtu. ECB, ki je neodvisna pri sprejemanju monetarnih odločitev, se pri vodenju monetarne politike povezuje z nacionalnimi centralnimi bankami članic EMU in skupaj tvorijo Evrosistem, prek katerega se izvaja skupna denarna politika. Nacionalne CB ne vodijo samostojne monetarne politike, saj nimajo lastne monetarne suverenosti, temveč so dolžne izvajati skupno monetarno politiko v skladu z navodili ECB. Osrednji cilj ECB pri vodenju skupne denarne politike je stabilnost cen, medtem ko je devizni tečaj EUR prepuščen delovanju deviznega trga, ECB pa lahko intervenira z namenom vplivati na tečaj EUR. Z

³ V maastrichtski pogodbi je bilo določeno, da se Evropska skupnost primenuje v Evropsko unijo – EU.

⁴ Maastrichtski konvergenčni kriteriji:

- Stopnja inflacije ne sme presegati stopnje inflacije v treh državah članicah EU z najnižjo stopnjo inflacije za več kot 1,5 odstotne točke.
- Obrestna mera ne sme presegati obrestne mere v treh državah članicah EU z najnižjo stopnjo inflacije za več kot dve odstotni točki.
- Valuta države kandidatke za vstop v EMU mora biti vsaj dve leti vključena v mehanizem deviznih tečajev ERM in upoštevati normalne meje nihanja okrog uradnega tečaja, brez devalvacije valute na lastno pobudo.
- Javni dolg ne sme presegati 60 odstotkov BDP države.
- Javnofinančni deficit ne sme presegati 3 odstotkov BDP države.

⁵ ECB je nastala iz EMI, ki so jo ustnovili leta 1994 na podlagi Delorosovega poročila z namenom oblikovanja smernic za vodenje skupne monetarne politike EMU.

operacijami na odprtem trgu ECB vpliva na višino obrestnih mer in na likvidnost na denarnem trgu, najpomembnejše pa so operacije refinanciranja, operacije za precizno reguliranje likvidnosti, strukturne operacije in tedenske repo transakcije z dvotedensko dospelostjo, katerih obrestna mera je ključna obrestna mera Evrosistema. Banke v Evrosistemu se morajo držati predpisane obvezne rezerve, prek stalno odprte ponudbe bankam, ki jo omogoča ECB, pa si lahko kratkoročno izposojajo likvidnost oz. nalagajo presežno likvidnost. Najpomembnejši organ ECB, ki določa skupno monetarno politiko Evrosistema, je Svet guvernerjev, ki ga sestavlja šest članov Izvršilnega odbora⁶ in dvanajst guvernerjev nacionalnih CB držav članic EU, ki so vstopile v Evrosistem. V okviru ECB deluje še Generalni svet, v katerem imajo svoje guvernerje poleg držav članic Evrosistema še države članice EU, ki niso vključene v območje evra. Generalni svet ima vlogo posvetovalnega telesa in vpliva na odločitve glede denarne politike v okviru ESCB⁷ (Mrak, 2002).

Do leta 1999 so države kandidatke za EMU izpolnile predpisane makroekonomske konvergenčne pogoje. 1. 1. 1999 so uvedli skupno evropsko valuto evro in oblikovali EMU – Ekonomsko in monetarno unijo. Da bi se izognili špekulacijam in manipulacijam z deviznimi tečaji, so države kandidatke šest mesecev pred uvedbo evra fiksirale medsebojne konverzijske tečaje valut. Uvedba evra, kot edinega zakonitega plačilnega sredstva, je potekala v treh fazah. 1. 1. 1999 so uvedli evro kot knjižni denar in fiksirali konverzijske tečaje nacionalnih valut držav članic EMU v razmerju do evra. Košarico valut ECU je evro zamenjal v razmerju 1:1. 1. 1. 2002 je bil uveden gotovinski denar evro. 1. 3. 2002 so bile nacionalne valute držav članic EMU umaknjene iz obtoka, evro je postal edino zakonito plačilno sredstvo. Evro, ki bo omogočil optimalno izrabljanje prednosti notranjega trga, je evropska gospodarstva tudi monetarno povezal. Na skupnem trgu je povečal konkurenco, sprožil je procese povezovanj, združevanj in prevzemov. Posamezne države članice EMU so izgubile monetarno suverenost, ne določajo višine ključnih obrestnih mer v državi, nimajo svoje politike deviznega tečaja. Skupna monetarna politika se vodi na ravni EU, ključna obrestna mera je enaka za vse države članice EMU, določi jo ECB. Glavne prednosti, ki jih državam prinaša monetarna integracija, so:

- odprava deviznih tečajev znotraj EMU, njihovih nihanj in stroškov v zvezi z njimi;
- odprava stroškov konverzij med valutami;
- popolna preglednost in primerljivost cen med državami;
- povezanost posameznih nacionalnih gospodarstev v skupni trg.

Skupna evropska valuta je pogoj, da bo EU začela dosegati optimalne gospodarske rezultate. Več kot 70 odstotkov trgovine ustvarijo podjetja držav članic EU znotraj EU. Evro omogoča koristi pri poslovanju znotraj EU, saj optimalno izrablja integracijske prednosti. Procesi globalizacije omejujejo podjetjem, ki delujejo znotraj posameznih držav, možnosti za rast. V globalni ekonomiji obstaja vrsta tveganj in stroškov, ki jih posamezno podjetje težko obvladuje. Uspešna globalizacija podjetij iz EU bi potekala v razmerah, ko bi podjetja za plačilne in finančne tokove uporabljala pretežno skupno evropsko valuto (Kumar, 2001).

⁶ Izvršilni odbor ECB sestavljajo predsednik in podpredsednik ECB ter štirje člani.

⁷ ESCB sestavljajo predsednik in podpredsednik Izvršilnega odbora ter petnajst guvernerjev nacionalnih CB držav članic EU.

3 VELIKA BRITANIJA

3.1 POLITIČNA UREDITEV

Velika Britanija je ustavna monarhija s parlamentarno demokracijo. Državo vodi monarhinja kraljica Elizabeta II, zakonodajna oblast je v rokah dvodomnega parlamenta, ki mu odgovarja vlada. Parlament sestavljata voljeni spodnji dom s 659 poslanci in zgornji dom oz. nevoljena lordska zbornica s 1200 dednimi sedeži, ki je sestavljena predvsem iz plemstva. Spodnji dom samostojno odloča o gospodarskih vprašanjih, pri drugih temah pa ga zgornji dom lahko preglasuje. V spodnjem domu ima večino Delavska stranka, ki jo vodi ministrski predsednik Velike Britanije Tony Blair. Delavska stranka je zmagala na parlamentarnih volitvah leta 1997 in leta 2001, pred tem pa je v Veliki Britaniji 18 let vladala Konzervativna stranka. Država je unitarna, čeprav imata Škotska in Wales določeno stopnjo avtonomije (Leksikon Cankarjeve založbe, 1973).

3.2 GOSPODARSTVO

Gospodarstvo Velike Britanije, ki v zadnjih letih dosega boljše rezultate kot večina evropskih ekonomij, je po obsegu drugo največje v EU, za Nemčijo. Rast BDP je v letu 2001 znašala 2,2 odstotka, v letu 2000 pa 3 odstotke, napoved za leto 2002 znaša 1,7 odstotka, za leto 2003 pa 2,9 odstotka. K rasti BDP največ prispevata domača potrošnja in velik obseg izvoza, visok menjalni tečaj funta pa onemogoča višjo gospodarsko rast, saj zmanjšuje mednarodno menjavo. Gospodarstvo temelji na podjetjih v zasebni lasti, ki zaposlujejo okrog 80 odstotkov vseh zaposlenih in ustvarijo 80 odstotkov proizvodnje. Prodaja na drobno se je v zadnjem letu povečala za 4,5 odstotkov, domače povpraševanje je dolgoročno močno in stabilno, realna rast plač je znašala 4,7 odstotkov. Vlada pospešuje rast blaginje tudi s pomočjo socialnih programov. Industrija Velike Britanije je v zatonu, saj zaposluje samo še 17 odstotkov delovne sile, industrijska proizvodnja v državi je v zadnjem letu padla za 6,6 odstotkov, značilna je nizka produktivnost. Stopnja nezaposlenosti znaša 5,1 odstotka in je najnižja v zadnjih 25 letih, povečuje se delež zaposlenih žensk, ki znaša 45 odstotkov vseh zaposlenih. Celotne investicije so se v zadnjem letu znižale za 5,4 odstotka, v letu 2001 pa za 0,4 odstotka. V zadnjih desetletjih je največjo rast dosegal storitveni sektor, v katerem se ustvari dve tretjini celotnega BDP države in tri četrtine delovnih mest, v letu 2001 je rast znašala 2,1 odstotka. Najpomembnejše storitvene dejavnosti so bančništvo, zavarovalništvo in druge finančne storitve ter turistične storitve. Obrestne mere so najnižje v zadnjih 40 letih, Bank of England REPO znaša 4 odstotke. Stopnja inflacije se giblje pod vladno zastavljeno mejo 2,5 odstotkov. Velika Britanija dosega boljše rezultate od EMU predvsem na področjih nezaposlenosti in rasti BDP, zaostaja pa pri produktivnosti, ki je velik problem britanske ekonomije.

3.3 EKONOMSKA POLITIKA

Vlada Velike Britanije je v svoji ekonomski strategiji kot glavni cilj navedla stabilno gospodarsko rast in povečanje stopnje zaposlenosti, z namenom doseganja čim večje ekonomske blaginje in kakovosti življenja za vsakega posameznika in za prihodnje generacije. To je opredeljeno kot dolgoročni cilj v leta 1999 objavljeni vladni politiki trajnostnega razvoja – A better quality of life. Na tej podlagi je vsako leto v predproračunskem⁸ poročilu objavljena ekonomska strategija vlade za prihodnje leto, za leto 2002 se ta strategija imenuje Maintaining Economic Stability. Strategija je razdeljena na pet delov: doseganje makroekonomske stabilnosti, izboljšanje produktivnosti, povečanje zaposlitvenih možnosti, doseganje pravičnosti za vse družine in skupnosti, zaščita okolja.

- Doseganje makroekonomske stabilnosti: Vlada je uvedla makroekonomsko politiko, ki temelji na odprtosti, preglednosti, jasnih pravilih in dolgoročnih ciljih. Sestavljena je iz treh delov:

1. Denarna politika se osredotoča na doseganje ciljne inflacijske stopnje. Bank of England je odgovorna za določanje višine obrestnih mer z namenom doseganja ciljne inflacijske stopnje, ki jo je določila vlada.
2. Fiskalna politika zagotavlja zdrave javne finance in pošteno porazdelitev obdavčenja med prebivalstvom. Kratkoročno fiskalna politika spodbuja delovanje avtomatičnih stabilizatorjev in s tem podpira denarno politiko pri doseganju zastavljenih ciljev.
3. Javna poraba, ki je del fiskalne politike, dolgoročno podpira investicije ter se osredotoča na stabilnost in učinkovitost v proizvodnji.

- Izboljšanje produktivnosti: V produktivnosti Velika Britanija zaostaja za državami, kot so ZDA, Nemčija, Francija, za približno 30 odstotkov. Zaostajanje v produktivnosti zmanjšuje investicije v gospodarstvo, manj je vlaganj v raziskave in razvoj v podjetjih, manjša je konkurenčnost britanskih podjetij na svetovnem trgu. Povečanje produktivnosti je zato eden glavnih ciljev britanske vlade, saj je to pogoj za doseganje večje in stabilne gospodarske rasti. Da bi to dosegli, je vlada vpeljala strategijo povečanja produktivnosti, ki poudarja podjetništvo, inovacije, konkurenčnost, izobraževanje, investicije in izboljšanje produktivnosti v javnem sektorju.

- Povečanje zaposlitvenih možnosti: Večja stopnja zaposlenosti je pogoj za doseganje stabilne gospodarske rasti. Vlada je vpeljala reforme v davčnem sistemu, v sistemu podpor nezaposlenim, predstavila je novo aktivno politiko zaposlovanja in spremenjeno politiko napredovanja na delovnem mestu. Na trgu dela poskušajo doseči večjo fleksibilnost oz. prilagodljivost na nepredvidljive spremembe in zmanjšati strukturno nezaposlenost. V skladu s tem vlada izvršuje strategijo mikroekonomskih ukrepov, ki naj bi vsakemu posamezniku omogočila zaposlitev. Strategijo sestavljajo socialna pomoč za nezaposlene, ki nezaposlenim omogoča lažje iskanje zaposlitve, reforma dohodkovne politike, ki naj bi omogočila pošteno plačilo za opravljeno delo in pomoč pri ponovnem iskanju zaposlitve oz. pri menjavi zaposlitve.

⁸ Pre-Budget Report

- Doseganje pravičnosti za vse družine in skupnosti: Vlada si prizadeva za izgradnjo pravične družbe v kateri lahko vsak posameznik sodeluje pri ustvarjanju in delitvi družbenega bogastva. Poudarek je na boju proti revščini, omogočanju zdravega razvoja otrok, omogočanju upokojencem oskrbo in primerne pokojnine, zagotavljanju primerne sistema obdavčenja in podpor za družine, zatiranju kriminala, zagotavljanju kakovostnih javnih storitev, kot so zdravstvo in šolstvo.
- Zaščita okolja: Velika Britanija se je s podpisom sporazuma iz Kytoa obvezala, da bo izvrševala določene ukrepe za zaščito okolja. Glavni ukrepi so zaščita podnebja z zmanjševanjem emisij toplogrednih plinov, skrb za vodne vire in minimalna uporaba pesticidov, nadzorovano poseganje v naravni prostor in omejevanje vpliva transporta na okolje. Vlada se zaveda, da je ohranjanje okolja predpogoj za razvoj družbe v prihodnosti. Poleg tega je vlada med te ukrepe uvrstila tudi strategijo premišljenega izkoriščanja naravnih bogastev in danosti Velike Britanije (HM Treasury, 2001a).

3.3.1 Denarna politika

Glavni cilj denarne politike je stabilnost cen oz. doseganje pričakovane višine inflacije. Vlada določi ciljno inflacijsko stopnjo, za izvajanje denarne politike pa je zadolžena britanska centralna banka Bank of England. To je nov koncept denarne politike, ki je v uporabi od sprejetja zakona Bank of England Act 1998. Zakon določa pristojnosti vlade, ki določi cilj denarne politike in pristojnosti Bank of England, ki to politiko izvaja. Poleg stabilnosti cen je cilj denarne politike še gospodarska rast in zaposlenost. Znotraj Bank of England deluje odbor za denarno politiko MPC⁹, ki je odgovoren za sprejemanje ukrepov denarne politike. Sestava¹⁰ MPC zagotavlja, da na sprejemanje ukrepov ne vplivajo kratkoročni politični interesi, temveč dolgoročni ekonomski interesi države. MPC je operativno neodvisen pri določanju višine obrestnih mer oz. višine intervenčne obrestne mere. Pomembna je odprtost in preglednost denarne politike z natančno določenimi cilji. Ukrepi so namenjeni doseganju simetrične ciljne inflacijske stopnje, ki znaša 2,5 odstotka in je merjena z indeksom dvanajst mesečne rasti drobno prodajnih cen brez hipotekarnih izdatkov za obresti RPIX¹¹. Od uvedbe novega koncepta denarne politike leta 1997 znaša povprečna stopnja inflacije RPIX 2,4 odstotka, tržna pričakovanja o stopnji inflacije pa so se znižala na raven ciljne inflacijske stopnje, kar pomeni, da javnost verjame v kredibilnost denarne politike. MPC je v skladu s politiko stabilnosti cen od februarja 2001 štirikrat znižal obrestne mere in tako pomagal ohraniti zaupanje s strani javnosti v britansko gospodarstvo, ki je bilo podvrženo negativnim vplivom posledic terorističnih napadov na ZDA in splošne recesije v svetu. Sedanja raven obrestnih mer je najnižja od leta 1964, ključna obrestna mera REPO, po kateri BOE posoja denar poslovnim bankam, znaša 4 odstotke (HM Treasury, 2001a).

⁹ Monetary Policy Committee.

¹⁰ MPC sestavljajo guverner in dva viceguvernerja Bank of England, dva člana, ki jih imenuje guverner, in štirje člani, ki jih imenuje Ministrstvo za finance.

3.3.2 Fiskalna politika

Fiskalna politika je bila leta 1998 deležna reform, ki so bile usmerjene k zmanjšanju javnega dolga in proračunskega primanjkljaja. Vlada, ki vodi fiskalno politiko, je uvedla dve pravili, s katerima se ocenjuje uspešnost te politike. Zlato pravilo pravi, da se vlada v ekonomskem ciklu lahko zadolži le za financiranje investicij in ne za financiranje tekoče porabe. Pravilo trajnostnega investiranja pa pravi, da mora biti skozi ekonomski cikel javni dolg na primerni in stabilni ravni, to je pod mejo 40 odstotkov BDP. Srednjeročni cilj vlade so zdrave javne finance ter enakomerno porazdeljeni davki in poraba državnih sredstev med prebivalstvom. Kratkoročno fiskalna politika podpira denarno politiko pri doseganju ekonomske stabilnosti, ki je pogoj za gospodarsko rast in zaposlovanje. Vlada je v letih 1997–2001 zmanjšala proračunske izdatke in s tem ublažila inflacijske pritiske ter prispevala k zmanjšanju strukturnega primanjkljaja. Javni dolg se je obdobju 1996–2001 znižal s 44 na 31 odstotkov BDP, medtem ko je imel proračun od leta 2000 presežek. Zdrave javne finance omogočajo vladi povečanje državnih investicij in podpirajo denarno politiko pri doseganju njenih ciljev, javnofinančni rezultati so v skladu z zahtevami dveh fiskalnih maastrichtskih konvergenčnih kriterijev in kriterijev Pakta stabilnosti in rasti¹² (HM Treasury, 2001a).

Minister za finance Gordon Brown je ob predstavitvi proračuna za leto 2002 napovedal postopno povečanje davkov, s katerim bo država financirala posodobitev sistema javnih služb, predvsem javnih zdravstvenih storitev. Nizke stopnje državnih investicij v preteklih letih so vzrok, da so britanske javne storitve in infrastruktura javnih služb pod povprečjem EU. Delež državnih investicij v javne službe je v Veliki Britaniji v zadnjih letih znašal povprečno 1 odstotek BDP, medtem ko je bil v Nemčiji 2 odstotka BDP, v Italiji 2,5 odstotka BDP in v Franciji 3 odstotke BDP (Fit to join?, 2002). Do leta 2004 je predvideno postopno povečanje državnih investicij v britanske javne službe na raven 1,7 odstotka BDP. Ker so bili v zadnjih letih dejanski davčni prihodki države manjši od predvidenih, vzrok za to je poslabšanje razmer na trgu kapitala in nižji dobički podjetij v finančnem sektorju, namerava država v prihodnjih štirih letih povečati skupne davčne prihodke za 1,7 odstotka višine BDP. Povečanje vlaganj v javne službe bo država financirala tudi z zadolževanjem, saj bo tako del obveznosti prenesla v prihodnost, ko bodo koristi dodatnega investiranja občutnejše. Zadolževanje država opravičuje z nizko stopnjo javnega dolga, vendar to ni v skladu z navodili Evropske komisije, ki se zavzema za zniževanje skupnega javnega dolga EU.

¹¹ Retail Price Index excluding mortgage interest payments.

¹² Fiskalne omejitve, ki jih državam članicam predpisuje EMU v leta 1997 sprejetem Paktu stabilnosti in rasti:

- Zgornja meja javnofinančnega primanjkljaja je v višini 3 odstotkov BDP, vendar mora biti srednjeročno javnofinančni položaj izravnal ali v presežku.
- V primeru neupravičenega preseganja predpisane meje so predvidene sankcije v znesku od 0,2 do 0,5 BDP.
- Sankcije so najprej v obliki neobrestovanega depozita, ki se spremeni v plačilo kazni, če država ne odpravi presežnega fiskalnega primanjkljaja v predpisanem času (2 letih).

3.4 PROCES POVEZOVANJA Z EU

Leta 1951 je bila s pariško pogodbo ustanovljena Evropska skupnost za premog in jeklo, prva od treh skupnosti, ki sestavljajo današnjo EU. Leta 1957 je bila z rimsko pogodbo ustanovljena Evropska gospodarska skupnost – EGS in pozneje še EURATOM¹³. Rimsko pogodbo je podpisalo šest ustanovitvenih članic: Italija, Zvezna republika Nemčija, Francija, Belgija, Nizozemska in Luxemburg. Velika Britanija se EGS ob ustanovitvi ni pridružila, saj ni hotela ogroziti političnih in gospodarskih vezi z ZDA ter močnih gospodarskih povezav z državami Commonwaltha¹⁴. Kot odgovor na ustanovitev EGS je bila leta 1960 v Stocholmu podpisana konvencija o ustanovitvi Evropskega združenja za prosto trgovino – EFTA, ki so jo ratificirale Velika Britanija, Avstrija, Danska, Portugalska, Švedska, Švica in Islandija. Velika Britanija je avgusta 1961 napovedala pogajanja z EGS o članstvu, vendar je Francija z uporabo veta v letih 1963 in 1967 preprečila začetek pogajanj, kot razlog pa navedla šibko gospodarsko moč Velike Britanije. Nasprotovanje Francije se je končalo po odstopu dotedanjega francoskega predsednika Charels de Gaullea in z nastopom novega predsednika Georges Pompidoua. Leta 1971 je Velika Britanija parafirala, januarja 1972 pa podpisala sporazum o pridružitvi k Evropski skupnosti. 23. januarja 1973 je Velika Britanija postala polnopravna članica ES¹⁵, kar so leta 1975 na referendumu potrdili tudi prebivalci Velike Britanije. Velika Britanija, ki je danes pomemben člen v delovanju ustanov EU, ima 87 predstavnikov v Evropskem parlamentu in deset glasov v Svetu ministrov (History of UK membership of the EU, 2002)

Ko so leta 1979 v ES uvedli evropski monetarni sistem – EMS, je bila Velika Britanija edina država članica ES, ki v ta sistem ni vstopila. V tem obdobju je bilo za Veliko Britanijo značilno proračunsko neravnovesje oz. konstantni primanjkljaj v proračunu. Na to je vplivalo tudi dejstvo, da je bila Velika Britanija neto plačnik v proračun ES. Do neravnovesja je prihajalo, ker je Velika Britanija zaradi manjšega števila kmetov dobivala malo sredstev za izvozna nadomestila kmetijskemu sektorju iz sredstev za skupno evropsko kmetijsko politiko CAP, hkrati pa je plačevala relativno višji delež prispevkov od DDV glede na delež v BDP ES. Leta 1984 je Velika Britanija z ES dosegla dogovor o povrnitvi dela sredstev oz. zmanjšanju sredstev, ki jih Velika Britanija prispeva v proračun ES. Dogovorjen je bil korekcijski oz. rabatni mehanizem, na podlagi katerega se Veliki Britaniji povrne 66 odstotkov primanjkljaja oz. deleža, ki ga primanjkljaj zajema v njenem BDP. Korekcijski mehanizem je od leta 1984 Veliki Britaniji v povprečju zagotavljal sredstva v višini 0,3 odstotka BDP in učinkovito zmanjšuje njen primanjkljaj v bilanci z EU. V letu 2002 je znesek, ki ga je Velika Britanija prejela na podlagi rabatnega mehanizma, znašal 2 milijardi funtov (Fabjančič, 2000).

Leta 1990 je britanski funt vstopil v sistem ERM z dopustnim nihanjem ± 6 odstotkov (standardna stopnja je znašala $\pm 2,25$ odstotka) in centralno pariteto 2,95 DEM. Prišlo je do znižanja obrestnih mer v državi, vendar je bilo zaradi drugačne ciklične pozicije britanskega gospodarstva glede na nemško gospodarstvo (recesija v Veliki Britaniji in konjunktura v Nemčiji)

¹³ Evropska skupnost za gospodarjenje z jedrsko energijo.

¹⁴ Commonwealth je skupnost narodov, neodvisnih držav in odvisnih ali polodvisnih ozemelj, ki so bila ali so še pod britansko oblastjo in so v tej specifični obliki med seboj povezana (Leksikon CZ, 1977, str. 104).

¹⁵ Leta 1967 je prišlo do združitve ministrskega sveta EGS, Evropske skupnosti za premog in jeklo in EVRATOM; prične se uprabljeni pojem ES.

menjalno razmerje med valutama težko vzdrževati. Določena višina tečaja je bila previsoka in je zmanjševala konkurenčnost britanskega gospodarstva ter imela negativen vpliv na antiinflacijsko politiko, slabo je vplivala tudi na stanovanjski trg, kjer so cene hitro naraščale. Septembra 1992 je devizni tečaj funta glede na ECU kljub prizadevanjem britanske vlade padel pod dopustno mejo nihanja. Zaradi teh razlogov in špekulativnega napada kratkoročnega kapitala na britanski funt je Velika Britanija leta 1992 izstopila iz sistema ERM (Grieve, 2000).

Leta 1992 je Velika Britanija podpisala maastrichtski sporazum, s posebnim sporazumom pa si je zagotovila pravico, da ne vstopi v evropsko monetarno integracijo, če ne bodo izpolnjeni določeni ekonomski pogoji. Maastrichtski sporazum je leta 1993 po večkratnem glasovanju potrdil tudi britanski parlament. Vlada je razglasila, da načeloma podpira vstop Velike Britanije v EMU, vendar Velika Britanija na vstop še ni pripravljena. Predpostavili so, da bi imeli od vključitve v EMU več stroškov kot koristi. Vlada je predstavila pet ekonomskih preskusov, na podlagi katerih bodo presodili, ali je vstop Velike Britanije v EMU v njenem nacionalnem interesu.

4 VPLIV UVEDBE SKUPNE EVROPSKE VALUTE EVRO NA GOSPODARSTVO VELIKE BRITANIJE

4.1 EKONOMSKI PRESKUSI DOLGOROČNEGA VPLIVA VSTOPA V EMU NA GOSPODARSTVO VELIKE BRITANIJE

Oktobra 1997 je vlada v britanskem parlamentu predstavila politiko vključevanja Velike Britanije v EMU. Vlada načeloma podpira vstop Velike Britanije v EMU, vendar le, če je to v nacionalnem interesu oz. če bodo izpolnjeni določeni ekonomski pogoji. Minister za finance je navedel pet ekonomskih preskusov, ki so bili določeni v dokumentu UK Membership of the Single Currency: An Assessment of the Five Economic Tests. Preskusi preučujejo dolgoročni vpliv uvedbe evra na britansko gospodarstvo oz. kako bi uvedba evra vplivala na glavne gospodarske cilje vlade, ki so polna zaposlenost, gospodarska rast in rast investicij. Glavne koristi, ki naj bi jih prinesla uvedba evra, so nižje dolgoročne obrestne mere, nižje cene za britanskega potrošnika, večji obseg zunanje trgovine, trajna rast gospodarstva in zaposlenosti (HM Treasury, 1997). Ekonomski preskusi so:

- Ali je ciklično gibanje britanskega gospodarstva združljivo z gospodarskimi cikli držav članic EMU in ali ne bo prihajalo do asimetričnih šokov?

Preskus konvergence med Veliko Britanijo in državami članicami EMU bo podal oceno cikličnega gibanja britanskega gospodarstva glede na gibanje gospodarstev območja EMU. Da bi podali primerjavo med področjema, je potrebno zbrati makroekonomske pokazatelje, kot so stopnja inflacije, bruto domači proizvod, rast bruto domačega proizvoda, obrestne mere, realni efektivni devizni tečaj. Preučujejo se različni pristopi za določitev in ocene primerne realnega deviznega tečaja, ki bi bil za Veliko Britanijo dolgoročno vzdržen. Vzporedno se izvaja analiza obnašanja stanovanjskega trga in njegovega vpliva na potrošnjo. Z analizo pokazateljev se določi

na katerem delu gospodarskega cikla se posamezno območje nahaja. Vstop Velike Britanije v EMU bi bil smiselno le ob neki zadovoljivi stopnji konvergence med gospodarskima območjema. Zadovoljiva stopnja konvergence je tista, pri kateri lahko dokažemo, da britansko gospodarstvo zbližuje z gospodarstvi EMU, to zbliževanje je trajno in vzdržljivo, ter da obstaja zadovoljiva prilagodljivost na nepričakovane spremembe in dogodke (HM Treasury, 2001b). V primeru vstopa Velike Britanije v EMU se bo konvergenca med območjema povečala zaradi skupne monetarne politike, enotnega trga, skupne evropske valute. Trajnost in vzdržljivost konvergence pa je odvisna od dejavnikov, ki lahko povzročijo asimetrične šoke oz. asimetrične odzive v prihodnosti, in od sposobnosti prilagajanja države asimetričnim šokom.

- Ali obstajajo v Veliki Britaniji in Evrosistemu mehanizmi prilagajanja trgov dela, kapitala in proizvodov na spremembe na teh trgih ter kako hitro delujejo ti mehanizmi?

Preučujejo se fleksibilnost plačne politike in politike zaposlovanja na trgu dela ter hitrost in potek prilagajanja trgov kapitala in proizvodov na spremembe na teh trgih. Analizira se trg dela in vpliv mobilnosti delovne sile na spremembe višine plač in cen. Preskus preučuje delovanje mehanizmov v EMU, ki državi omogočijo prilagajanje na enotno obrestno mero evroobmočja in vpliv lastne fiskalne politike na to prilagajanje.

- Ali bi vključitev v EMU omogočila večji obseg dolgoročnih tujih investicij in investicij podjetij v britansko gospodarstvo?

Investicije so temelj zdrave gospodarske rasti in produktivnosti, ter pokazatelj splošnega gospodarskega stanja v državi. Preskus preučuje vpliv skupne evropske valute na količino, kakovost, lokacijo privatnih in javnih ter tujih investicij v britansko gospodarstvo, na stabilnost realnega efektivnega deviznega tečaja ter na ceno in razpoložljivost kapitala za investiranje. Določili bodo dejavnike, ki vplivajo na raven zasebnih investicij, in vpliv vstopa v EMU na te dejavnike. Narejene bodo analize vpliva skupne valute na posamezne proizvodne in storitvene dejavnosti v državi oz. na investicije v teh dejavnostih.

- Kakšen vpliv bi imela vključitev v EMU na finančne storitve, predvsem na londonski City?

V središču preskusa je vpliv skupne evropske valute na finančne storitve, ki se zagotavljajo v Veliki Britaniji. Londonski finančni center City je svetovno središče za opravljanje mednarodnih finančnih transakcij, velik svetovni delež ima pri opravljanju zavarovalniških, bančnih, svetovalnih, pravnih in drugih poslovnih storitev. Zaradi visoke stopnje razvitosti finančnih trgov v Veliki Britaniji prevladuje mnenje, da bo EMU prinašala koristi finančnemu sektorju, tudi če v Veliki Britaniji ne bodo uvedli evra. Preučujejo se spremembe na finančnih trgih evroobmočja in Velike Britanije, ki jih je povzročila uvedba skupne evropske valute. Londonski City ima primerjalne prednosti pred drugimi evropskimi finančnimi središči pri opravljanju finančnih storitev. Potrebno je analizirati vzroke, ki te prednosti zagotavljajo, in omogočiti Cityu, da ostane vodilni finančni center v Evropi. Ocena je, da bi vstop v EMU najhitreje in najmočneje vplival prav na finančni sektor, tudi zaradi davčne politike, ki bo v prihodnosti vodena iz Bruslja in bo enaka za vse članice EMU. Davčne stopnje v Veliki Britaniji so med najnižjimi, to pa je velika konkurenčna prednost za londonski City.

- Kako bi vključitev v EMU vplivala na zaposlovanje, produktivnost, konkurenčnost ter gospodarsko rast in stabilnost v britanskem gospodarstvu?

Peti preskus se osredotoča predvsem na trg dela oz. ali bi britanska vključitev v EMU spodbudila rast števila delovnih mest ter ali bi bila ta rast trajna in stabilna. Poleg tega ta preskus analizira dolgoročne vplive skupne evropske valute na konkurenčnost, produktivnost in rast britanskega gospodarstva ter vpliv na regionalni razvoj Velike Britanije. Preučuje se vpliv uvedbe evra na trgovinsko menjavo ter vpliv makroekonomskih in fiskalnih omejitev, ki veljajo znotraj EMU, na učinkovitost britanskega gospodarstva. Preučujejo se tudi izkušnje ZDA kot monetarne unije.

Analiza petih ekonomskih preskusov bo transparentna, rezultati bodo objavljeni in podvrženi natančnemu preučevanju javnosti. Na podlagi analiz in preskusov, ki bodo opravljeni¹⁶, se bo vlada odločila, ali naj parlamentu in britanskemu ljudstvu predlaga, da podprejo vstop Velike Britanije v EMU. V tem primeru bo razpisan referendum, na katerem bodo morali Britanci potrditi, da si želijo postati člani EMU in prevzeti skupno evropsko valuto evro (HM Treasury, 2001b).

4.2 INTEGRACIJA DENARNE POLITIKE VELIKE BRITANIJE V SKUPNO DENARNO POLITIKO EMU

Velika Britanija uživa popolno neodvisnost pri vodenju monetarne politike, saj je monetarno suverena država. Država ima lastno centralno banko Bank of England, ki vodi neodvisno denarno politiko, lastno nacionalno valuto britanski funt in neodvisno politiko deviznega tečaja. To Veliki Britaniji omogoča, da sama kreira svojo makroekonomsko politiko in strategijo. Bank of England s svojo politiko obrestnih mer vpliva na stabilnost cen, ki je glavni cilj britanske denarne politike, in prek tega na gospodarsko rast in zaposlenost. Neodvisna politika deviznega tečaja Veliki Britaniji omogoča, da sama vpliva na mednarodno konkurenčnost in plačilnobilančno prilagajanje domačega gospodarstva (HM Treasury, 2001a).

V primeru vstopa v EMU bi Velika Britanija izgubila svojo monetarno suverenost, saj bi postala del monetarne integracije, ki jo oblikuje dvanajst držav članic. Posamezne države so vodenje svoje monetarne politike prepustile monetarni uniji, sodelujejo pa pri vodenju in oblikovanju skupne monetarne politike EMU, imajo skupno valuto, skupno centralno banko in skupno politiko deviznega tečaja. Znotraj EMU je za vodenje monetarne politike zadolžena ECB, ki je z nacionalnimi centralnimi bankami držav članic povezana v Evrosistem. Velika Britanija bi z vstopom v EMU vodenje lastne denarne politike prepustila ECB, ki pri kreiranju skupne denarne politike Evrosistema sodeluje z centralnimi bankami držav članic. Velika Britanija bi tako izgubila možnost vplivati na stabilnost cen prek ukrepov, ki jih izvaja Bank of England. Obrestne mere bi bile domena ECB, ki jih določa glede na razmere in potrebe v celotnem Evrosistemu. Z določanjem obrestnih mer ECB vpliva na stabilnost cen v regiji, poleg tega pa tudi na gospodarsko rast in zaposlovanje. Nižje obrestne mere spodbujajo investicije, zaposlovanje in gospodarsko rast, po drugi strani pa lahko vplivajo na rast cen oz. spodbujajo inflacijo. Višje obrestne mere zmanjšujejo inflacijske pritiske, vendar slabo vplivajo na zaposlovanje in gospodarsko rast. Skupna denarna politika je lahko uspešna le, če ukrepi, ki jih

¹⁶ Junija 2001 je finančni minister Gordon Brown napovedal, da bodo ocene opravljenih preskusov narejene do junija leta 2003.

izvaja ECB, dosegajo želene učinke v vseh državah članicah EMU. Predpisani ukrepi so odvisni od položaja, ki ga imajo ekonomije v gospodarskem ciklu. Kadar dosegajo ekonomije visoke stopnje gospodarske rasti in zaposlenosti prihaja do inflacijskih pritiskov, kar negativno vpliva na gospodarsko stabilnost in mednarodno konkurenčnost. V tem primeru lahko ECB z zvišanjem obrestnih mer ublaži inflacijske pritiske, vendar lahko s tem ukrepom negativno vpliva na stopnje zaposlenosti in gospodarske rasti v regiji. Po drugi strani pa ECB z znižanjem obrestnih mer lahko spodbudi gospodarsko rast in zaposlovanje. Ukrepi ECB so smiselni le, če imajo enake in želene učinke v vseh državah članicah EMU, to pa je odvisno tega, kje v gospodarskem ciklu se posamezno gospodarstvo nahaja. Pomembno je, da so vsa gospodarstva na približno enakem delu gospodarskega ciklusa, saj le v tem primeru ukrepi ECB dosegajo želene učinke po celotnem Evrosistemu. V nasprotnem primeru bi določeni ukrepi na nekatere države vplivali spodbudno, na druge pa istočasno negativno (Room for improvement, 2002).

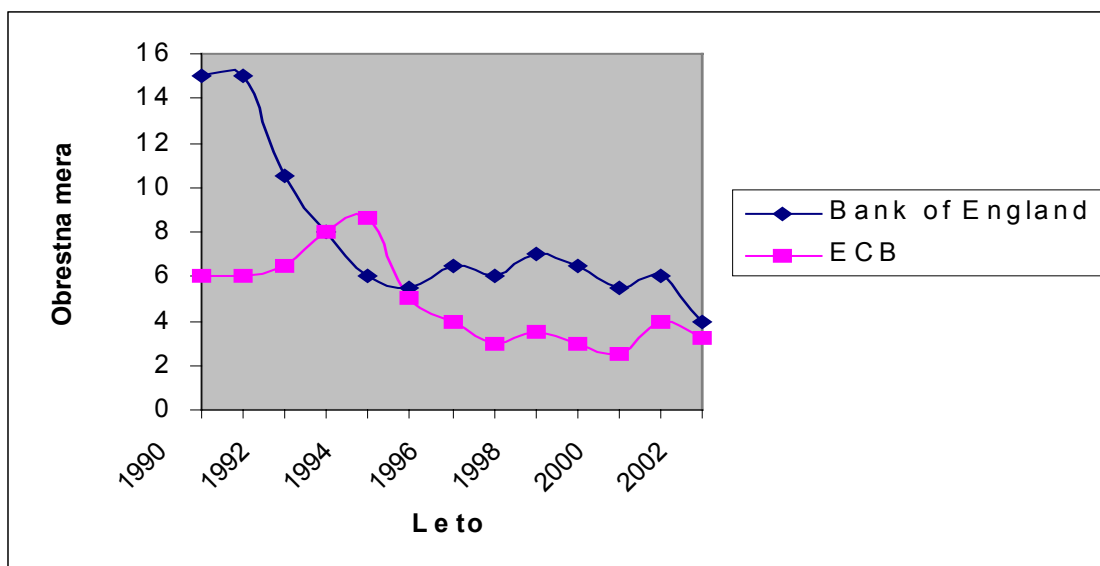
Če gospodarski ciklusi med državami EMU in Velike Britanije niso usklajeni, obstaja možnost, da bo britansko gospodarstvo izpostavljeno asimetričnim šokom, če bo Velika Britanija vstopila v monetarno unijo. Asimetrični šoki so plačilnobilančne motnje, ki vplivajo na samo eno članico monetarne unije in lahko pripeljejo do padanja gospodarske rasti, investicij in zaposlenosti v državi, le-ta pa zaradi skupne monetarne in deviznotečajne politike ne more izvajati lastnih ukrepov za omilitev teh šokov. Katere ukrepe lahko država, ki je izpostavljena asimetričnim šokom, izvaja, je odvisno od strukturnih značilnosti gospodarstva. Teorija optimalnega valutnega območja poudarja fleksibilnost trga delovne sile in možnost uporabe fiskalne politike kot najpomembnejše strukturne značilnosti gospodarstva, s katerimi se lahko prilagajajo posameznim asimetričnim šokom. Če se država ne more prilagajati ali izogniti asimetričnim šokom, dolgoročno za državo vključitev v monetarno unijo ni smiselna. Z vključitvijo v EMU naj bi se konvergenca med britanskim gospodarstvom in gospodarstvi EMU povečala zaradi skupne monetarne politike, enotnega trga in skupne evropske valute, to pa naj bi zmanjšalo vpliv asimetričnih šokov (Mrak, 2002).

4.2.1 Ciklična pozicija britanskega gospodarstva

Gospodarstvo Velike Britanije ni usklajeno z gospodarskim ciklusom Evrosistema, ker dosega višje stopnje rasti oz. pada v recesijo ob drugem času kot države članice EMU. Obrestne mere so v Veliki Britaniji višje kot v EMU, saj je britansko gospodarstvo na drugem delu gospodarskega ciklusa, medtem ko so bile v začetku devetdesetih let 20. stol. britanske obrestne mere nižje od obrestnih mer v Nemčiji, ki je največja evropska ekonomija. Ko je britansko gospodarstvo potrebovalo nižje obrestne mere, je Nemčija potrebovala višje in obratno. Velika Britanija je imela v primerjavi z ZR Nemčijo med vsemi državami članicami EU v obdobju 1964-1990 najnižji korelacijski koeficient stopnje rasti BDP (IMF, 1997). Korelacijski koeficient stopnje rasti BDP med državama je bil v obdobju 1982-1993 negativen, kar pomeni, da je Velika Britanija uživala višje stopnje gospodarske rasti, medtem ko se je Nemčija borila s padanjem stopnje rasti gospodarstva (HM Treasury, 1997). Razlike v gospodarski aktivnosti med Veliko Britanijo in posamezno državo se izražajo tudi z gibanjem deviznih tečajev držav. V zadnjih letih je britansko gospodarstvo dosegalo višje stopnje rasti kot države evroobmočja, zato je od uvedbe evra leta 1999 funt pridobival na vrednosti glede na evro. Ker se denarna politika v EMU

oblikuje za veliko območje z velikim številom držav, gospodarstvo Velike Britanije tudi v primeru vstopa v EMU ne bo praktično nikoli na isti točki gospodarskega cikla kot Nemčija ali katera druga država članica. Razlike v gospodarski aktivnosti države v monetarni uniji zmanjšujejo s proračunskimi ukrepi, ki so omejeni s Paktom stabilnosti in rasti ter z ukrepi na trgih dela in proizvodov. Ukrepi na trgih dela in proizvodov so učinkovitejši, če so trgi fleksibilni. Ker je za Veliko Britanijo značilna relativno velika fleksibilnost na trgih dela in proizvodov, se lahko Velika Britanija z ukrepi na teh trgih lažje prilagaja razlikam v gospodarski aktivnosti z drugimi državami (Welling A.H.E.M., 1998).

Slika 1: Medbančna obrestna mera v Velike Britaniji in EMU* v obdobju 1990-2002

* Do leta 1999 medbančna obrestna mera nemške centralne banke Deutsche Bundesbank

Vir: Bank of England.

Z vstopom v EMU bi se obrestne mere v Veliki Britaniji znižale na raven tistih, ki veljajo v Evrosistemu, določa pa jih ECB. Trenutno znaša ključna obrestna mera ECB 3,25 odstotka, Bank of England REPO znaša 4 odstotke. Znižanje obrestnih mer naj bi spodbudno vplivalo na britansko gospodarsko rast, zaposlovanje in investicije, po drugi strani pa bi se lahko povečali inflacijski pritiski. Integracija v EMU bi bila za Veliko Britanijo smiselna le, če dosežajo spremembe obrestnih mer s strani ECB želene učinke tudi v britanskem gospodarstvu. Transmisijski mehanizem denarne politike ima v Veliki Britaniji drugačne učinke kot v EMU oz. spremembe obrestnih mer imajo drugačen vpliv na britansko gospodarstvo, saj je le-to bolj občutljivo na spremembe kratkoročnih obrestnih mer. MPC zato predvideva, da bi bilo potrebno vsako znižanje obrestnih mer s strani ECB v Veliki Britaniji kompenzirati z znižanjem proračunskih izdatkov ali z zvišanjem davkov, saj bi le tako lahko zmanjšali inflacijske pritiske, obratni ukrepi bi bili potrebni ob zvišanju obrestnih mer. Znižanje obrestnih mer bi močno vplivalo na stanovanjski trg, saj ima Velika Britanija višjo stopnjo hipotekarnih posojil in znotraj teh posojil s spremenljivo obrestno mero, kot države članice EMU. Tako znaša skupni znesek hipotekarnih dolgov v Veliki Britaniji okrog 60 odstotkov višine BDP, medtem ko znaša v

državah članicah EMU le od 7 odstotkov v Italiji, 20 odstotkov v Franciji, do 48 odstotkov v Nemčiji. Od teh dolgov jih ima spremenljivo obrestno mero v Veliki Britaniji kar okrog 80 odstotkov, v Italiji 50 odstotkov, v Nemčiji in Franciji pa samo 5 odstotkov. Nižje obrestne mere bi prebivalcem Velike Britanije omogočile cenejše zadolževanje, povečalo pa bi se povpraševanje po nepremičninah, kar bi vplivalo na rast cen nepremičnin. Cene stanovanjskih hiš in stanovanj v Veliki Britaniji so v zadnjem letu zrasle za 17 odstotkov, nižje obrestne mere pa bi trend rasti cen še povečale, zmanjšale pa bi se tudi obremenitve prebivalstva pri odplačevanju hipotekarnih posojil, kar bi posledično povečalo inflacijske pritiske. Znižanje obrestnih mer vpliva na inflacijo tudi prek zaposlovanja, saj obstaja določena stopnja nezaposlenosti NAIRU¹⁷, pod katero začnejo naraščati inflacijski pritiski. Stopnja NAIRU je višja v državah EMU kot v Veliki Britaniji, kar pomeni, da hitrejša rast BDP in padanje stopenj nezaposlenosti v državah Evrosistema privede do večjih pritiskov na rast cen kot v Veliki Britaniji (Room for improvement, 2002).

4.2.2 Vpliv skupne denarne politike

Omenjene razlike med Veliko Britanijo in državami članicami EMU kažejo, da bi težko določili raven obrestnih mer, ki bi bila primerna za vse ekonomije. Že znotraj Velike Britanije obstajajo velike neenakosti v gospodarski razvitosti posameznih regij, predvsem med jugovzhodnim delom (London) in severnim predelom (Škotska). Obrestna mera, ki je primerna za razvitejši jugovzhodni del, ni vedno primerna tudi za bolj ruralni severni del. Še večje razlike v gospodarski razvitosti med državami so znotraj EMU, npr. med manj razvitima Grčijo in Portugalsko ter vodenimi gospodarstvi Nemčije in Francije. Pričakovati je, da se bodo te razlike zaradi vedno večje konvergence med gospodarstvi znotraj EMU zmanjševale, vendar lahko pride tudi do nasprotnega učinka. Zaradi velikih razlik v razvitosti med regijami in državami znotraj EMU lahko skupna evropska valuta prek učinkov enotnega trga povzroči, da se bodo regije specializirale v dejavnostih, kjer imajo primerjalne prednosti. To lahko povzroči velike razlike med regijami v gospodarski razvitosti, dohodku na prebivalca, produktivnosti in stopnji nezaposlenosti. Enotno obrestno mero, ki bi enako ustrezala vsem tem gospodarstvom, je praktično nemogoče določiti, zato ECB določa višino obrestnih mer glede na celotno EMU oz. tako, da je obrestna mera določena glede na potrebe najmočnejših ekonomij, ki tudi največ prispevajo h gospodarskim učinkom EMU.

Če bo Velika Britanija vstopila v EMU, bo za Nemčijo druga najmočnejša ekonomija, približno tako močna pa je tudi Francija. To pomeni, da bo ECB pri določanju višine obrestnih mer zelo pozorna na potrebe britanskega gospodarstva, ki bo pomemben del EMU, saj bi slabi gospodarski rezultati v Veliki Britaniji lahko slabo vplivali tudi na druge države znotraj EMU. Zato ne držijo trditve, ki jih zasledimo med britanskimi evroskeptiki, da bi bile obrestne mere določene s strani ECB podrejene samo potrebam Nemčije kot najmočnejšega gospodarstva znotraj EMU. Nemčija je v zadnjih letih dosegala nižje stopnje inflacije kot Velika Britanija, močan vpliv nemškega ekonomskega modela v EMU pa zagotavlja, da bo stopnja inflacije nizka v vseh državah članicah in tako v celotni EMU, kar je pogoj za dolgoročno gospodarsko rast. Velika Britanija bi z vstopom v EMU izgubila možnost določanja višine obrestnih s strani Bank

¹⁷ Non-accelerating-inflation rate of unemployment.

of England in bi bila podrejena obrestnim meram, ki ne bi bile vedno v skladu s potrebami njenega gospodarstva glede na položaj v gospodarskem ciklu. Omejitve, ki jih postavlja Pakt stabilnosti in rasti, pa bi omejile britansko vlado pri izvajanju ukrepov prilagajanja tekočim razmeram na ravni države (Leach, 1999).

Če bo Velika Britanija uvedla evro, bo morala višino obrestnih mer državnih obveznic približati višini obrestnih mer nemških državnih obveznic, ki predstavljajo merilo oz. smernico za obrestne mere v evroobmočju. Danes je donosnost državnih obveznic z dospeljem 15 let približno enaka v Nemčiji in Veliki Britaniji, posli na trgih izvedenih finančnih instrumentov pa kažejo, da naj bi bila čez 15 let višina obrestnih mer britanskih državnih obveznic z dospeljem 15 let za 1,20 odstotne točke nižja od višine primerljivih obrestnih mer v evroobmočju. Pričakovanja na finančnih trgih torej kažejo, da je verjetnost za uvedbo evra v Veliki Britaniji majhna. Na trgu obstaja prepričanje, da bo v primeru britanskega vstopa v EMU potreben tudi bolj konkurenčen menjalni tečaj funta za evro, kar bi povečalo konkurenčnost britanskih izvoznikov. Predvideva se, da bi bila potrebna od 10- do 30-odstotna deprecijacija funta. Pričakovanja na trgu valutnih opcij so skeptična glede britanske uvedbe evra, verjetnost za to je od 25- do 30-odstotna. Dogajanje na trgu izvedenih finančnih instrumentov ponuja veliko možnosti za zaslužek hedgerjem in špekulantom, ki predvidevajo oz. špekulirajo, da Velika Britanija bo vstopila v EMU. Priložnost za zaslužek vidijo v poslih z obrestnim in valutnim tveganjem, saj prevladujejo predvsem posli z obrestnimi zamenjavami in valutnimi zamenjavami. Tudi če Velika Britanija ne bo uvedla evra, obstaja verjetnost, da bodo investitorji imeli dobiček od teh špekulativnih naložb, saj naj bi se razlika med višino obrestnih mer v Veliki Britaniji in evroobmočju v prihodnosti zmanjševala. V evroobmočju pokojninski skladi vlagajo denar v obveznice, denominirane v evrih z dospeljem 30 let, kar povzroča pritiske na znižanje dolgoročnih obrestnih mer. V Veliki Britaniji je prisoten trend, da tudi pokojninski skladi vedno več vlagajo v obveznice evroobmočja, denominirane v evrih z dospeljem 30 let, in ne več toliko v državne obveznice Velike Britanije, denominirane v funtih z dospeljem 30 let. To povzroča, da se donosnost britanskih državnih obveznic dolgoročno zvišuje, donosnost obveznic evroobmočja pa dolgoročno pada, kar kaže na to, da se bo razlika med višino obrestnih mer v Veliki Britaniji in evroobmočju zmanjševala, tudi če Velika Britanija ne bo uvedla evra (Sesit, 2002).

V EMU obstajajo težnje, da bi zaradi velike stopnje brezposelnosti, ki znaša okrog 8,5 odstotkov, kot temeljni cilj denarne politike postavili višje stopnje zaposlenosti in gospodarsko rast, stopnja inflacije pa bi bila sekundarni cilj (Leach, 2002). Ker dosega Velika Britanija višje stopnje gospodarske rasti in ima nižjo stopnjo brezposelnosti kot Evrosistem, bi lahko obrestne mere določene s strani ECB, v tem primeru ustvarjale inflacijske pritiske v britanskem gospodarstvu oz. ne bi dosegale želenih učinkov. Velika občutljivost Velike Britanije na spremembe obrestnih mer je eden glavnih vzrokov, da je MPC postal neodvisen pri vodenju denarne politike. Stališče MPC je, da se višina obrestnih mer lahko zniža na raven tistih, ki veljajo v EMU, oz. lahko tudi pod to raven, vendar samo, če je to potrebno glede na stanje britanskega gospodarstva, integracija v EMU pa za to ni potrebna. Vendar pa je višina obrestnih mer kot glavni ekonomski ukrep za doseganje želenih gospodarskih rezultatov dokaj omejen ukrep, saj je posamezno gospodarstvo preveč izpostavljeno vplivom in šokom, ki prihajajo od zunaj. Velika Britanija bi bila manj izpostavljena negativnim vplivom iz okolja, če bi se integrirala v EMU, ki je večja in bolj stabilna ekonomija.

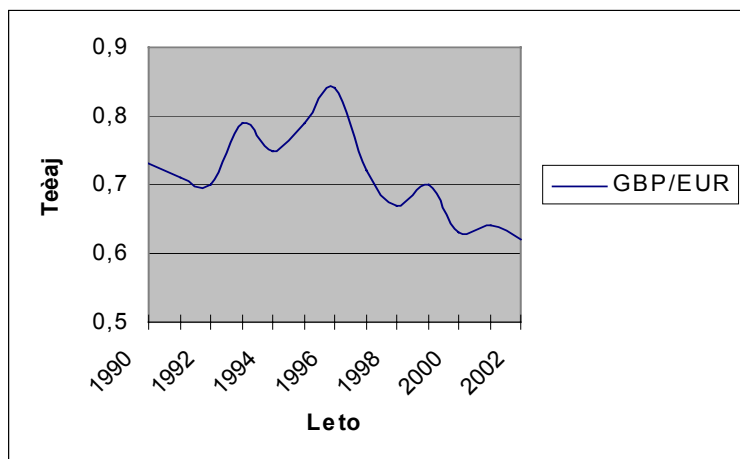
Bank of England in centralne banke Evrosistema izvajajo funkcijo posojilodajalca oz. zagotavljajo likvidnost poslovnim bankam z operacijami refinanciranja in rednimi repo transakcijami z dvotedensko dospelostjo. Znotraj Evrosistema morajo imeti poslovne banke obvezne rezerve v višini 2 odstotkov depozitov, na voljo pa imajo tudi stalno odprto ponudbo za kratkoročno izposojanje likvidnosti ali za nalaganje presežne likvidnosti, s katero skrbijo za uravnavanje količine denarja glede na časovno nihanje potreb po njem. V Veliki Britaniji obvezne rezerve niso predpisane, ni tudi odprte ponudbe bankam za uravnavanje likvidnosti, zaradi tega so v Veliki Britaniji potrebne bolj pogoste operacije različnih oblik refinanciranja bank, ki potekajo dvakrat dnevno, v Evrosistemu potekajo tedensko in mesečno. Dospelost operacij refinanciranja znaša v Veliki Britaniji dva tedna, likvidnostna sredstva se zagotavlja po fiksni obrestni meri, dospelost operacij refinanciranja v Evrosistemu je od dva tedna do tri mesece, obrestne mere so spremenljive in fiksne. Če bo Velika Britanija vstopila v EMU, bo morala Bank of England operacije denarnega trga prilagoditi zahtevam Evrosistema. Poslovne banke v Veliki Britaniji bodo morale imeti obvezne rezerve, ki bodo obrestovane po medbančni obrestni meri ECB, Bank of England pa bo morala poslovnim bankam zagotoviti stalno odprto ponudbo za kratkoročno izposojanje likvidnosti in nalaganje presežne likvidnosti. Banke bodo morale prilagoditi računovodska poročila pravilom, ki jih predpisuje ECB, predvsem zahteve po določeni obliki oz. primerljivosti in času oddaje poročil. ECB predpisuje oddajo mesečnih in četrletnih konsolidiranih bilanc stanja za vse finančne in denarne inštitucije (HM Treasury, 2001c).

4.3 DEVIZNI TEČAJ

Valuta Velike Britanije funt je v režimu neodvisnega drsenja do drugih valut. Devizni tečaj se oblikuje na osnovi delovanja tržnih sil, intervencije centralne banke na deviznem trgu niso pogoste in so namenjene predvsem preprečevanju prevelikih nihanj deviznega tečaja funta. Če bo Velika Britanija postala članica EMU in prevzela skupno evropsko valuto evro, bo odpravljeno nihanje deviznega tečaja britanskega funta do evra oz. bo vstopila v režim fiksnega deviznega tečaja med državami članicami EMU. Režim fiksnega tečaja je ugoden predvsem za tista britanska podjetja, ki poslujejo z državami znotraj EMU, saj nihanje deviznih tečajev zmanjšuje prednosti in koristi mednarodne trgovine, negativno vpliva na tuje neposredne investicije in zaposlovanje. Velika Britanija ustvari 54 odstotkov izvoza z državami članicami EMU, od izvoza v EMU je odvisnih okrog 3,5 milijona delovnih mest. Ocenjuje se, da je bilo zaradi nihanja deviznega tečaja funta od uvedbe evra izgubljenih 115 000 britanskih delovnih mest (Britain in Europe, 2002a). Vrednost funta glede na evro je po mnenju izvoznih podjetij in ekonomistov precenjena. Precenjenost funta negativno vpliva na britanski izvoz, saj so cene izvoznih dobrin višje kot tiste v evroobmočju, kar zmanjšuje konkurenčnost britanskih podjetij na evropskem trgu. Zato bi moral devizni tečaj vrednost funta v primeru britanskega vstopa v EMU devalvirati za 10–30 odstotkov vrednosti, če bi želela britanska podjetja na skupnem trgu konkurirati evropskim podjetjem. S sedanjih 0,61 funta za evro naj bi se devizni tečaj funta znižal na 0,67 – 0,75 funta za evro. Devalvacija funta pa bi pomenila tudi znižanje vrednosti glede na ameriški dolar, kar bi lahko vplivalo na povečanje inflacije v Veliki Britaniji, saj so

cene strateških surovin vrednotene v ameriških dolarjih. Ni gotovo, da bi tudi druge države članice EMU devalvacijo funta podprle oz. vzele za sprejemljivo, zato bo potrebno stopnjo devalvacije funta izbrati na pogajanjih z 12 državami članicami EMU (Sesit, 2002).

Slika 2: Gibanje deviznega tečaj britanskega funta, 1990–2002

Vir:Fxtop.

Nasprotniki britanskega vstopa v EMU menijo, da je režim fiksnega deviznega tečaja neugoden, saj ima Velika Britanija negativne izkušnje z vstopom v specifičen režim deviznih tečajev ERM, v katerem je bila od leta 1990 do 1992. Izgubljena bo možnost vpliva monetarne politike na ekonomske šoke prek deviznega tečaja. Nihče tudi ne more zagotoviti, da bo evro stabilen v razmerju do ameriškega dolarja in japonskega jena. Od uvedbe evra leta 1999 se je namreč njegova vrednost glede na dolar v prvih dveh letih zmanjševala, ob koncu leta 2000 je njegova vrednost padla pod en dolar. V letu 2002 je vrednost evra glede na dolar začela naraščati in poleti sta se valuti po vrednosti izenačile. Tudi funt je v prvih treh letih od uvedbe evra pridobil na vrednosti glede na evro, čeprav se v zadnjem obdobju trend padanja vrednosti evra umirja. Nasprotniki britanske vključitve v EMU so od uvedbe evra vseskozi poudarjali šibkost in nestabilnost skupne evropske valute, ki bi negativno vplivala na britansko gospodarstvo v primeru, da bi v Veliki Britaniji uvedli evro. V zadnjih desetih letih je bil britanski funt poleg švicarskega franka najstabilnejši med pomembnimi svetovnimi valutami. Po drugi strani bo britanski funt bolj nestabilen in podvržen špekulativnim napadom, če bo razpet med dve največji svetovni valuti evro in ameriški dolar. Po mnenju britanske vlade so pogoj za stabilen devizni tečaj funta nizka in stabilna stopnja inflacije, enakomerna in zadovoljiva gospodarska rast ter zdrave javne finance.

Maastrichtski konvergenčni kriteriji zahtevajo, da mora biti valuta države, ki želi vstopiti v EMU, vsaj dve leti vključena v mehanizem deviznih tečajev ERM. Za države članice EU, ki niso uvedle evra (Velika Britanija, Danska, Švedska), je Evropski svet leta 1997 vzpostavil nov mehanizem deviznega tečaja ERM II, katerega namen je zagotoviti stabilnost deviznih tečajev med evrom in valutami teh držav. Osrednji tečaj evra je določen za vsako valuto vsake države članice zunaj evroobmočja, razpon nihanja okrog centralnega tečaja evra je plus ali minus 15

odstotkov. Z vključitvijo v ERM II država deloma izgubi samostojnost glede politike deviznega tečaja in ga ne more uporabljati kot instrument za uravnavanje mednarodne konkurenčnosti svojega gospodarstva (Ferlinc, 2002). Vlada Velike Britanije zaenkrat zavrača vključitev funta v mehanizem ERM II, vzroke za to lahko iščemo tudi v slabih britanskih izkušnjah z vključitvijo v ERM v začetku devetdesetih let 20. stoletja. Za vlado bi bilo zadovoljivo, če bi bila vrednost funta glede na evro v naslednjih dveh letih stabilna, končna rešitev pa naj bi bila določena na dvostranskih pogajanjih z Evropsko komisijo (Continental drift, 2002).

4.4 ZUNANJA TRGOVINA

Mednarodna trgovina je bila v preteklosti temelj britanskega razvoja in blaginje, danes pa pomembno prispeva k uspešnosti gospodarstva. Velika Britanija, ki je po obsegu mednarodne trgovine peta v svetu, je bila tradicionalno izvoznica industrijskih proizvodov, medtem ko je uvažala predvsem hrano in osnovne surovine. Danes znaša delež industrijskih proizvodov v izvozu okrog 85 odstotkov, od leta 1970 se povečuje tudi količina izvožene nafte, ki jo Velika Britanija črpa v Severnem morju. Največji delež uvoza predstavljajo industrijski izdelki, okrog 60 odstotkov, medtem ko se delež hrane in osnovnih surovin v uvozu v zadnjih desetletjih zmanjšuje (Focus on Britain, 2000). Večino zunanje trgovine ustvari Velika Britanija z razvitimi državami, predvsem z državami EU in ZDA. Velika Britanija ima največji primanjkljaj v zunanji trgovini med vsemi državami EU, v zadnjem letu je znašal 45 milijard USD.

Z uvedbo evra se pojavlja vprašanje, ali Velika Britanija lahko vzdržuje sedanji obseg mednarodne trgovine in koristi, ki jih prinaša, če se država odloči, da ne bo vstopila v EMU in uvedla evra. Leta 1973, ko je Velika Britanija postala članica EU, je delež izvoza v države EU znašal 35 odstotkov. Leta 2000 je znašal delež britanskega izvoza v države EU 57 odstotkov, od tega v države članice EMU 54 odstotkov. Delež britanskega izvoza v šest ustanovnih članic EU se je v tem obdobju zvišal z 21 na 41 odstotkov. Delež celotne trgovinske menjave Velike Britanije z državami EU znaša 52 odstotkov, z državami evroobmočja pa 48 odstotkov (Britain in Europe, 2002b). Ta povečanja kažejo na veliko povezanost britanskega gospodarstva s kontinentalno Evropo in odvisnost mednarodne trgovine od trgovanja z evropskimi državami. Zagovorniki uvedbe evra v Veliki Britaniji menijo, da si britansko gospodarstvo ne more privoščiti izolacije od vedno večjega trgovanja med državami članicami EMU, saj mednarodna trgovina ustvari 27 odstotkov BDP države. Nasprotniki britanskega vstopa v EMU navajajo ZDA kot glavno zunanjetrgovinsko partnerico in trdijo, da so glavni izvozni trgi Velike Britanije večinoma izven EU, zato se jim uvedba evra ne zdi smiselna. Velika Britanija izvozi v ZDA samo 16 odstotkov svojega izvoza, delež trgovanja z ZDA zavzema 16 odstotkov celotne zunanjetrgovinske menjave, kar je v primerjavi obsegom menjave, ki jo ustvarijo z državami evroobmočja, malo.

Z uvedbo evra so se države evroobmočja odprle in povečale obseg medsebojne zunanjetrgovinske menjave. Tako je Nemčija povečala vrednost trgovanja z državami evroobmočja s 27,2 odstotka BDP leta 1998 na 32,2 odstotka BDP leta 2001, Francija z 28 odstotkov na 32,2 odstotka BDP, Italija s 23 odstotkov na 24,2 odstotka BDP, medtem ko se je

delež, ki ga mednarodno trgovanje z evroobmočjem prispeva v BDP Velike Britanije, v istem obdobju znižal s 23,4 odstotkov na 22 odstotkov (Britain in Europe, 2002b). Preusmerjanje mednarodne trgovine držav članic EMU v povečanje medsebojnega trgovanja lahko pripišemo predvsem prednostim, ki jih prinaša monetarna integracija teh držav. Znotraj monetarne integracije ni več različnih valut in s tem deviznih tečajev, kar odpravlja nihanje in tveganje deviznih tečajev. Odpravljeni so stroški konverzij med valutami. Cene so pregledne in primerljive med državami, nacionalna gospodarstva so povezana v skupni trg. Ker Velika Britanija ni članica EMU, navedene prednosti zmanjšujejo konkurenčni položaj britanskega gospodarstva nasproti gospodarstvu evroobmočja. Močan funt še dodatno zmanjšuje konkurenčni položaj britanskih izvoznikov v države evroobmočja. Trgovati z britanskimi podjetji je za podjetja evroobmočja postalo dražje in bolj tvegano. Zaradi nepotrebnih stroškov, ki nastajajo pri trgovanju z britanskimi podjetji, podjetja iz evroobmočja preusmerjajo svoje dejavnosti na trge znotraj držav članic EMU. Obstaja neposredna povezava med neuvedbo evra v Veliki Britaniji in zmanjševanjem trgovinske menjave med Veliko Britanijo in državami članicami EMU.

Če Velika Britanija ne bo postala članica EMU, lahko v prihodnosti pričakujemo trend zmanjševanja trgovinske menjave z državami evroobmočja, predvsem britanskega izvoza, kar bo še povečalo zunanjetrgovinski primanjkljaj Velike Britanije. Obstaja nevarnost, da bi v EU v prihodnosti uvedli določene zaščitne ukrepe za države EU, ki ne bodo uvedle evra. S tem bi omejili dostop na enotni evropski trg in zaščitili podjetja pred nepotrebnimi dodatnimi stroški, ki bi nastajali pri poslovanju s podjetji iz držav, ki ne bi uvedle evra. Zaenkrat to preprečujejo podpisani sporazumi rimska pogodba, Enotna evropska listina in maastrichtski sporazum, ki Veliki Britaniji zagotavljajo neoviran dostop na enotni evropski trg. Podjetja iz ZDA in Azije neoviranega dostopa na enotni evropski trg nimajo, vendar so kljub temu zelo konkurenčna na trgu, zato britanskih evroskeptikov možnost uvedbe zaščitnih ukrepov ne skrbi. Taki ukrepi naj ne bi bili v ekonomskem interesu EU, ki ima velik trgovinski presežek v trgovanju z Veliko Britanijo (Leach, 1999).

4.5 INVESTICIJE

Velika Britanija je bila po vstopu v EU leta 1973 deležna velikega obsega tujih neposrednih investicij, ki so ji omogočile gospodarsko rast in razvoj. Pred uvedbo evra je bila po obsegu tujih neposrednih investicij tretja v svetu, za ZDA in Kitajsko. Glavni razlogi za tako velik obseg tujih neposrednih investicij so bili politična in družbena stabilnost države, nizke stopnje obdavčenja, predvsem davka na dobiček gospodarskih družb, struktura delovne sile, infrastruktura v državi, jezik, inovativnost, tehnološka razvitost, nizka raven korupcije in predvsem članstvo v EU, ki je investitorjem omogočalo dostop na druge evropske trge. Do sedaj so tuje neposredne investicije v Veliki Britaniji omogočile odprtje okrog dveh milijonov delovnih mest.

Zaradi svetovne recesije beležimo v letih 2001 in 2002 upad celotnih tujih neposrednih investicij v svetu. Recesija je najbolj prizadela ZDA in druge razvite države, kar je negativno vplivalo na njihov obseg neposrednih vlaganj v tujino. Na zmanjšanje celotnega obsega tujih neposrednih

investicij v svetu je vplival tudi teroristični napad na ZDA 11. 9. 2001, ki je vnesel preplah na svetovne trge. Obseg tujih neposrednih investicij v svetu se je v letu 2001 glede na leto 2000 zmanjšal za 51 odstotkov oz. s 1494 milijard dolarjev v letu 2000 na 735 milijard v letu 2001. V enakem obdobju se je obseg tujih neposrednih investicij v Veliki Britaniji zmanjšal s 116 milijard dolarjev na 54 milijard dolarjev (Đerić, 2002). Zmanjšanje ravni tujih neposrednih investicij v britanskem gospodarstvu lahko pripišemo splošni upočasnitvi svetovnega gospodarstva v letih 2001 in 2002 ter britanski ne vključitvi v EMU. Od uvedbe evra se zmanjšuje delež tujih neposrednih investicij v Veliko Britanijo glede na celotne tuje neposredne investicije v EU. Leta 1998, pred uvedbo evra, je britansko gospodarstvo pritegnilo 28 odstotkov tujih neposrednih investicij v EU, leta 2000 26 odstotkov, leta 2001 23 odstotkov, letos naj bi se ta odstotek zmanjšal na 22, za leto 2003 pa se predvideva, da naj bi obseg teh investicij znašal 21 odstotkov. Število novih delovnih mest se je zaradi tujih neposrednih investicij v zadnjem letu zmanjšalo za 52 odstotkov. Tuje neposredne investicije se znotraj EU preusmerjajo iz Velike Britanije v države EMU. Tako se je od uvedbe evra obseg tujih neposrednih investicij v države članice EMU zvišal bolj, kot je se v državah EU, ki niso vstopile v EMU (Britain in Europe, 2002c).

Ker Velika Britanija ni članica EMU je manj privlačna za tuje investitorje, ki želijo vstopiti na enotni evropski trg. Glavna skrb tujih investitorjev se nanaša na dolgoročno stabilnost oz. spremenljivost britanskega funta proti evru. Države članice EMU imajo določene prednosti, ki privlačijo tuje investitorje. To so predvsem odprava tečajnih tveganj, zmanjšanje transakcijskih stroškov, nižje obrestne mere in zmanjšanje tveganja sprememb obrestne mere. Če Velika Britanija ne bo postala članica EMU oz. dokler se ne bo odpravila negotovost glede sprejetja evra, se bo raven tujih neposrednih investicij še naprej zmanjševala. Negotovost glede vstopa Velike Britanije v EMU negativno vpliva tudi na domače investicije v gospodarstvo, saj tudi te nosijo določeno nepotrebno tveganje, ki je posledica te negotovosti. V zadnjih letih je raven investicij Velike Britanije v države EU višja, kot je raven investicij iz držav EU v Veliko Britanijo, ta razlika pa se še povečuje. Vključitev Velike Britanije v EU leta 1973 je po mnenju večine gospodarstvenikov pozitivno vplivala na raven domačih investicij v gospodarstvo. Danes 76 odstotkov domačih investitorjev meni, da je britanski vstop v EMU v interesu njihovih podjetij.

4.6 ZAPOSLOVANJE

Stopnja nezaposlenosti je po metodologiji ILO v Veliki Britaniji med najmanjšimi v EU in znaša okrog 5,1 odstotka, medtem ko znaša nezaposlenost v državah članicah EMU v povprečju 8,4 odstotka. Najmanjšo stopnjo nezaposlenosti med državami članicami EMU ima Nizozemska in znaša 1,9 odstotka, najvišjo stopnjo nezaposlenosti, 12,8 odstotkov, ima Španija. Države si prizadevajo, da bi z reformami na trgu dela povečale fleksibilnost, deregulirale oz. vzpostavile prosti trg dela in omilile problem nezaposlenosti. Za prosti trg dela je značilna popolna mobilnost delovne sile, kar v teoriji pomeni, da se delavci selijo v tista območja oz. države, kjer obstaja potreba po delovni sili. Ta mehanizem je v deloma vzpostavljen v Veliki Britaniji in na Irskem, kjer je trg dela fleksibilen, medtem ko je za druge države EU značilno, da delovna sila ni

popolnoma mobilna. Delavci se ne selijo v območja z nižjimi stopnjami nezaposlenosti, kjer bi lažje dobili delo, podjetij pa ne pritegnejo območja z višjimi stopnjami nezaposlenosti, kjer bi lahko dosegala nižje stroške. Glavne razloge za to je treba iskati v kulturnih in jezikovnih razlikah med evropskimi državami in tudi v zakonskih omejitvah posameznih držav, kar ljudem otežuje selitev v druge države EMU. Nemobilnost delovne sile in podjetij zavira EMU pri zmanjševanju problema nezaposlenosti in doseganju optimalnih gospodarskih rezultatov. Poleg vzpostavitve mobilnosti delovne sile reforme na trgu dela v EMU zajemajo še povečanje fleksibilnosti plačne politike, zmanjšanje davčnih obremenitev, ter prispevkov za zdravstveno in socialno zavarovanje delavcev, deregulacija zakonskih omejitev na trgih dela držav članic EMU, reforma politike upokojevanja, dodatno izobraževanje nezaposlenih in vzpostavitev fiskalnih stabilizacijskih transferjev med državami članicami EMU na trgu dela. Večja fleksibilnost plačne politike pomeni, da se po potrebi omeji realna rast osebnih dohodkov zaposlenih, kar zniža stroške delodajalcem, nižji stroški na trgu dela pa ugodno vplivajo na zaposlovanje oz. na stopnjo nezaposlenosti v državi (Room for improvement, 2002).

Nezaposlenost v Veliki Britaniji je najnižja v zadnjih dvajsetih letih in znaša 5,1 odstotek, trg dela je fleksibilen in je med najrazvitejšimi v EU. Vlada vpeljuje izboljšave plačilnega in davčnega sistema, poseben poudarek daje zmanjšanju problema brezposelnosti na manj razvitih območjih države (severni del) in brezposelnosti gospodinjstev. Eden večjih ekonomskih problemov Velike Britanije je nizka produktivnost, ki zmanjšuje konkurenčnost britanskega gospodarstva. Vlada, ki zato izvaja reforme na trgu dela, je mnenja, da bi vstop v EMU zaradi večje konkurence pozitivno vplival na povečanje produktivnosti v gospodarstvu. Ob koncu 60. let 20. stoletja se je Velika Britanija borila z nizko produktivnostjo v gospodarstvu, po vstopu v ES pa je produktivnost začela hitro naraščati. Če bo Velika Britanija postala članica EMU, se bo njen trg dela odprl in postal del enotnega trga dela EMU. Fleksibilnost britanskega trga dela bi spodbudno vplivala na povečanje fleksibilnosti trga dela v EMU in s tem na vzpostavitev prostega trga dela v EMU. Vzpostavitev prostega trga dela je pogoj za učinkovito delovanje enotnega trga in za doseganje optimalnih koristi skupne evropske valute. Z vstopom EMU bi se britanski trg dela odprl, nezaposleni iz evroobmočja bi imeli več možnosti za zaposlitev v Veliki Britaniji. To bi omililo problem nezaposlenosti v evroobmočju, hkrati pa bi lahko negativno vplivalo na stopnjo nezaposlenosti v Veliki Britaniji. Veliko Britanijo skrbi, da bi v prihodnosti z vzpostavitvijo fiskalnih stabilizacijskih transferjev in pozneje skupne fiskalne politike držav članic EMU problem nezaposlenosti drugih držav postal finančno breme za britanske davkoplačevalce. Fiskalni stabilizacijski transferji namreč prenašajo sredstva od držav z nizko stopnjo nezaposlenosti v države z višjimi stopnjami nezaposlenosti. Ta sredstva se porabijo kot pomoč pri izplačevanju prispevkov in pomoči za nezaposlene, medtem ko država sredstva vlaga v reforme in ukrepe za izboljšanje zaposlitvenih možnosti ter oživitev oz. stabilizacijo gospodarstva. Ker je trg dela v Veliki Britaniji dobro razvit in stopnja nezaposlenosti nizka, bi bila Velika Britanija primorana plačevati prispevke drugim državam. Z vzpostavitvijo skupne fiskalne politike v EMU se bo problem nezaposlenosti reševal s sredstvi iz skupnega proračuna. Velika Britanija bi bila zaradi svoje ekonomske moči eden glavnih plačnikov v skupni proračun. To je močan argument nasprotnikov britanske vključitve v EMU, ki vseskozi poudarjajo, da bi imela Velika Britanija z vstopom v EMU več stroškov kot koristi.

Vprašanje vključitve Velike Britanije v EMU je razdelilo tudi sindikate britanskih delavcev, ki so s stališča evropskih sindikatov šibki. Proti uvedbi evra sta dva velika sindikata delavcev TGWU in UNISTON, ki imata več kot dva milijona članov. Trdijo, da bi omejitve, ki jih postavlja Pakt stabilnosti in rasti, negativno vplivale na zaposlovanje v Veliki Britaniji ter da so krive za visoke stopnje nezaposlenosti in nizko gospodarsko rast v državah evroobmočja. Skrbi jih vpliv uvedbe evra na kakovost javnih storitev, predvsem šolstva, zdravstva in socialnih programov. Preostali sindikati, ki združujejo skoraj tri milijone delavcev, med njimi tudi drugi največji sindikat v državi AMICUS, se zavzemajo za uvedbo evra oz. za izpeljavo referendumu o uvedbi evra. Predpogoj za podporo evru je, da bodo ocene petih ekonomskih preskusov, ki proučujejo vpliv uvedbe evra na gospodarstvo, potrdile koristnost britanskega vstopa v EMU. Septembra 2002 so na kongresu britanskih sindikatov TUC¹⁸ glasovali o podpori uvedbe evra. S tesno večino 52 odstotkov so zmagali zagovorniki uvedbe evra v Veliki Britaniji, ki menijo, da je evro potreben za dolgoročno zagotavljanje primerne obsega investicij v javne službe in stabilnosti, potrebne za britanske izvoznike (Gow, 2002).

4.7 BANK OF ENGLAND

Bank of England – BOE je bila ustanovljena leta 1694 in je centralna banka Velike Britanije. Njena komercialna funkcija je omejena na zaposlene in upokojene delavce banke, glavni komitenti pa so poslovne banke, centralne banke in država. BOE opravlja funkcijo refinanciranja poslovnih bank, prek računov pri BOE poslovne banke poravnajo medsebojne obveznosti. Država zbira na računih BOE sredstva, zbrana z davki, ta sredstva pa porabi za financiranje proračunskih izdatkov. Banka investira presežke sredstev države na denarnem trgu ali pa jih porabi za zmanjšanje državnega kratkoročnega dolga. Uresničuje vladno politiko deviznega tečaja in skrbi za stabilnost valute, državna zakladnica¹⁹ ima pri njej odprt račun, na katerem so državne rezerve zlata in deviz. BOE ima funkcijo izdajanja bankovcev oz. je emisijska banka Velike Britanije. Skrbi za zagotavljanje stabilnosti finančnega sistema in učinkovitega delovanja trgov.

Od leta 1998, ko je vlada izdala zakon Bank of England Act, je banka operativno neodvisna pri vodenju denarne politike. Vlada določi cilj denarne politike, BOE je odgovorna za implementacijo denarne politike. Odbor za denarno politiko Monetary Policy Committee – MPC je odgovoren za sprejemanje operativnih odločitev pri vodenju denarne politike. MPC sestavljajo guverner, dva viceguvernerja, dva člana, ki ju z dogovorom finančnega ministerstva imenuje guverner, in štirje člani, ki jih imenuje Finančno ministrstvo. Sestava MPC zagotavlja, da so sprejete odločitve v skladu z dolgoročnimi interesi države in ne s kratkoročnimi interesi politikov.

Glavni cilj vladne denarne politike je stabilnost cen. Ciljna letna simetrična inflacijska stopnja znaša 2,5 odstotkov, denarna politika je odprta in odgovorna. BOE je operativno neodvisna pri določanju višine intervenčne obrestne mere, ki je potrebna za doseganje zastavljene višine letne

¹⁸ Trade Union Congress.

¹⁹ HM Treasury.

simetrične inflacijske stopnje. Za doseganje cilja banka intervenira na denarnem trgu in uravnava količino denarja v obtoku. Višina obrestnih mer vpliva na količino denarja v obtoku in s tem na raven investicij, povpraševanje, ponudbo, izposojanje, varčevanje, preko teh dejavnikov pa na cene. BOE zagotavlja denar za uravnavanje splošne likvidnosti poslovnih bank in za poravnavanje medsebojnih obveznosti bank na medbančnem denarnem trgu. Obrestna mera, po kateri BOE posoja denar poslovnim bankam, je ključna obrestna mera in je merodajna za vse obrestne mere v gospodarstvu. Vsako četrletje izda banka inflacijsko poročilo²⁰, ki vsebuje analizo inflacijske politike in pričakovanja glede višine inflacije v prihodnosti. Pri določanju višine intervenčne obrestne mere analizirajo mednarodne in domače ekonomske dejavnike, ki bi v prihodnjih dveh letih lahko vplivali na inflacijo v Veliki Britaniji. Dve leti je obdobje, v katerem postavljena višina intervenčne obrestne mere doseže svoje učinke v celotni ekonomiji. Višina temeljne obrestne mere vpliva tudi na vrednost domače valute funta. Višje obrestne mere privabljajo tuj kapital in zvišujejo devizni tečaj funta. Vlada določi želeno višino deviznega tečaja funta, BOE pa je odgovorna za implementacijo politike deviznega tečaja. Banka intervenira na deviznem trgu in s tem vpliva na višino deviznega tečaja funta tako, da prodaja devizne rezerve države ali pa devize na trgu kupuje. Zakon Bank of England Act daje banki možnost, da ima lastne devizne rezerve, ki so ločene od deviznih rezerv državne zakladnice in so namenjene operacijam, povezanim z implementacijo denarne politike države. Banka je odgovorna za upravljanje dolga, ki ga je v preteklosti vlada ustvarila z izposojanjem na mednarodnem denarnem trgu. Gre za obveznice, denominirane v pomembnejših svetovnih valutah, srednjeročna bančna posojila državi in posojila Mednarodnega denarnega sklada IMF²¹.

BOE ima funkcijo zagotavljanja zanesljivega in stabilnega finančnega sistema v državi, ki je pogoj za učinkovito izvajanje denarne politike. Analizira procese in dogodke na tujih finančnih trgih ter njihov vpliv na bančni sektor v Veliki Britaniji. Znotraj banke deluje odbor za finančno stabilnost FSC²², ki razvija politiko in ukrepe za zagotavljanje stabilnosti finančnega sistema v državi in nadzoruje izvajanje te politike. Z zakonom Bank of England Act je bil ustanovljen neodvisni odbor za finančne storitve FSA²³, ki je odgovoren za nadzor finančnih inštitucij v državi. BOE, FSA in državna zakladnica se na rednih srečanjih dogovarjajo o ukrepih in skupni politiki za ohranjanje stabilnosti finančnega sistema. BOE lahko intervenira z določenimi ukrepi, če obstajajo grožnje stabilnosti finančnega sistema. Če bi bile zaradi neuspeha ali bankrota posamezne finančne inštitucije ogrožene tudi druge finančne inštitucije, lahko BOE intervenira in postane posojilodajalec v sili ter s tem omeji širjenje nestabilnosti po sistemu. Ukrep je omejen, ker zahteva uporabo državnega denarja. Če neporavnane obveznosti ogrožajo obstoj finančne inštitucije BOE intervenira, postane posrednik med dolžnikom in upnikom, dokler medsebojne obveznosti niso poravnane. Ukrepi so namenjeni zavarovanju celotnega finančnega sistema in ne posamezne finančne inštitucije. BOE nadzoruje delovanje londonskega Citya in vpliva na odločitve glede njegovega razvoja. City v sodelovanju z BOE razvija nov način poravnavanja obveznosti med finančnimi inštitucijami, ki bo omogočil večjo varnost in stabilnost v finančnem sistemu. BOE je predstavila sistem poravnave obveznosti v realnem času, ki zmanjšuje tveganje in zvišuje učinkovitost v plačilnem prometu Velike Britanije, in uvedla

²⁰ Inflation Report.

²¹ International Monetary Fund.

²² Financial Stability Committee.

²³ Financial Services Authority.

nov sistem poravnave obveznosti na delniškem trgu CREST, razvija se tudi nov sistem poravnave obveznosti na terminknem trgu. BOE spodbuja City, da bi zagotavljal finančne storitve, s katerimi bi zagotovili učinkovit pretok presežnih sredstev v britansko industrijo prek finančnega sistema. Vsi ukrepi so namenjeni izboljšanju učinkovitosti in stabilnosti ter zmanjšanju tveganj na finančnih trgih, kar spodbudno vpliva na delovanje celotnega gospodarstva Velike Britanije (Bank of England, 1998).

4.7.1 Priprave na vstop v EMU

BOE ima pomembno vlogo pri tehničnih pripravah na vstop Velike Britanije v EMU. Tudi če Velika Britanija ne bo uvedla evra, je vpliv evra velik v celotnem britanskem gospodarstvu, zato je BOE poskrbela, da so bila podjetja informirana in pripravljena na uvedbo skupne evropske valute. Na svoji internetni strani objavlja vse pomembnejše informacije o uvedbi evra v EMU, splošnih informacijah o evru, vplivu evra na britansko gospodarstvo, praktičnih vidikih uvedbe evra v Evropi in Veliki Britaniji, možnih scenarijih uvedbe evra v Veliki Britaniji itd. Izdaja redno polletno publikacijo *Practical Issues Arising from the Euro* in organizira seminarje, na katerih informira britanske poslovneže in podjetja o vplivu uvedbe skupne evropske valute na njihovo poslovanje. BOE intenzivno sodeluje v javni razpravi o prednostih in slabostih uvedbe evra v Veliki Britaniji. Njen namen je prispevati uravnoteženo, z dejstvi podprto presojo, na podlagi katere si britanska javnost in gospodarstvo lahko izoblikujeta mnenje o zgodovinskem vprašanju vstopa Velike Britanije v EMU. BOE sodeluje na pogajanjih z Evropsko komisijo z namenom, da bi bili pogoji oz. dogovori o vstopu Velike Britanije v EMU za gospodarstvo izvedljivi v praksi. Ob uvedbi evra 1. 1. 1999 je BOE poskrbela, da se evro lahko uporablja kot plačilno sredstvo na finančnih trgih Velike Britanije.

Če bo Velika Britanija vstopila v EMU in uvedla evro, bo izgubila svojo monetarno suverenost, saj bo postala del monetarne integracije, ki jo zaenkrat sestavlja 12 držav. BOE bo sodelovala pri oblikovanju skupne monetarne politike, ki jo izvaja ECB. Britansko valuto funt bo zamenjala skupna evropska valuta evro in Velika Britanija ne bo več vodila neodvisne politike deviznega tečaja. Z vstopom v EMU bo Velika Britanija izgubila možnost, da bi s politiko obrestnih mer, ki jo vodi BOE, vplivala na stabilnost cen in s tem na gospodarsko rast ter zaposlenost. Izgubila bo tudi možnost vplivati na mednarodno konkurenčnost in plačilnobilančno prilagajanje gospodarstva preko neodvisne politike deviznega tečaja. Neodvisna monetarna politika in politika deviznega tečaja sta v zadnjih letih omogočili Veliki Britaniji doseganje zdrave gospodarske rasti, nizke stopnje inflacije in nezaposlenosti. Za implementacijo denarne politike in politike deviznega tečaja je bila odgovorna BOE in njen guverner Edward George, ki je do nedavnega glasno nasprotoval ukinitvi britanske valute funta in vstopu v EMU. Bil je mnenja, da bo imela Velika Britanija od vstopa v EMU več stroškov kot koristi. Odkar so v EMU uvedli gotovinsko obliko evra, so se že začele kazati nekatere koristi skupne evropske valute in tudi guverner Edward George postaja vedno bolj naklonjen uvedbi evra v Veliki Britaniji, kot glavni razlog pa navaja močne gospodarske povezave Velike Britanije z državami članicami EMU. Velika Britanija ustvari več kot polovico mednarodne trgovine z državami članicami EMU. Britanski izvozniki postajajo vedno manj konkurenčni zaradi nestabilnosti deviznega tečaja, od uvedbe evra leta 1999 se zmanjšuje delež BDP, ki ga Velika Britanija ustvari s trgovanjem z

državami članicami EMU, zmanjšuje se tudi število novih delovnih mest. Uvedba evra naj bi spodbudno vplivala na finančne trge Velike Britanije, največje koristi pa naj bi imel potrošnik, saj transparentnost cen in stroškov v evroobmočju spodbuja konkurenčnost in učinkovitost delovanja enotnega trga, kar vpliva na zniževanje ravni cen v evroobmočju.

Če bo Velika Britanija vstopila v EMU, BOE ne bo več vodila britanske denarne politike in politike deviznega tečaja, ohranila pa bo opravljanje nekaterih ključnih funkcij, ki so potrebne za delovanje gospodarstva. Izvajala bo dejavnost refinanciranja poslovnih bank in imela bo funkcijo banke države. Država bo imela pri BOE odprt račun, na katerem zbira davčne prihodke in prek katerega poravnava svoje obveznosti, BOE bo odgovorna za upravljanje z javnim dolgom države. Državna zakladnica pa bo imela pri BOE shranjeno zlato in devize. BOE bo ohranila odgovornost za nadzor delovanja trgov in zagotavljanje stabilnosti finančnega sistema v Veliki Britaniji.

BOE posveča veliko pozornosti vplivu uvedbe evra v Veliki Britaniji na londonski City, ki je vodilno središče za opravljanje finančnih storitev v Evropi in ki pomembno prispeva k uspešnosti britanskega gospodarstva. Če bo Velika Britanija vstopila v EMU in uvedla evro, bodo finančni trgi deležni velikih sprememb, saj bo potrebno finančne instrumente in finančne transakcije, denominirane v britanskih funtih, pretvoriti v evre. Zakladne menice²⁴, denominirane v funtih, s katerimi se država zadolži na denarnem trgu in imajo rok dospelja šest mesecev, bodo nadomestili z menicami, denominiranimi v evrih. Menice, ki ob uvedbi evra še ne bodo dospele, bodo pretvorili v evre v času konverzije funtov v evre. Enako velja za vse druge vrednostne papirje z rokom dospelja do enega leta, s katerimi se trguje na denarnem trgu, ter sindicirana bančna posojila, bančne depozite in vezane vloge z rokom dospelja do pet let. Za finančne instrumente na denarnem trgu, izdane pred vstopom Velike Britanije v EMU, bodo tudi po konverziji obveljale sedanje uredbe o poslovanju z njimi, za tiste, ki bodo izdani po uvedbi evra, pa bodo veljale uredbe evroobmočja. Za evroobveznice, denominirane v funtih, še ni sprejetega dogovora o pretvorbi v evre oz. ali je pretvorba sploh potrebna. Če bo pretvorba potrebna, bo izvršena na dan dospelja kupona. Državne obveznice, na podlagi katerih se je v preteklosti zadolževala vlada, bodo redenominirane v času konverzije valut. Drugi izdajatelji obveznic, kot so podjetja, banke in javnopravne finančne organizacije, lahko svoje obveznice pretvorijo v evre v času konverzije valut ali pa jih pretvorijo šele po uvedbi evra. Izdajatelji bodo preučili koristi in stroške pretvorbe, ki ne bo obvezna. Na podlagi izkušenj držav, ki so uvedle evro v prvem krogu, je pričakovati, da bodo stroški redenominacije obveznic za veliko podjetij previsoki. Za poslovanje z državnimi obveznicami in evroobveznicami že veljajo uredbe evroobmočja, medtem ko je pričakovati, da bodo uredbe o poslovanju z obveznicami britanskih podjetij ostale nespremenjene. Finančne transakcije na trgu kapitala se bodo do dneva konverzije valut opravliale v funtih, po konverziji pa v evrih. Po uvedbi evra se bodo vsa izplačila obveznosti in obresti izplačevala v evrih, tudi če obveznice ne bodo redenominirane v evre. Pri pretvorbi lastniškega kapitala bodo morala podjetja uporabiti tako metodo, da bo vsak delničar obdržal enako število delnic podjetja. Uredbe o poslovanju z lastniškim kapitalom oz. delnicami, izdanimi pred dnevom konverzije, se ne bodo spremenile, za lastniški kapital, denominiran v evrih, bodo veljale uredbe evroobmočja. Podjetja bodo po priporočilu BOE še nekaj časa po uvedbi evra lahko izplačevala dividende v funtih, saj bo bančni sistem samo v omejenem obsegu

sposoben zagotoviti dovolj evrov za izplačilo dividend. Pričakovati je, da bo BOE izdelala smernice za izplačevanje dividend in izdajanje novih delnic podjetij v času zamenjave valut. Pokojninski skladi naj bi vložke svojih komitentov pretvorili v evre po enotnem postopku in s tem zmanjšali stroške konverzije. Komitenti bodo v prehodnem obdobju do uvedbe evra, ki bo trajalo med 24 in 30 mesecev, odprli račun pri pokojninskem skladu v funtih ali evrih. Končna odločitev o konverziji valut izvedenih finančnih instrumentov, s katerimi se trguje na borzi, še ni bila sprejeta, obstajajo pa določene smernice, po katerih naj bi se konverzija opravila. Terminalske pogodbe in opcije za nakup ali prodajo funtov, ki do dneva uvedbe evra ne bodo zapadle oz. dospele, bodo pretvorili v evre po tečaju, ki ga bo določil odbor LIFFE²⁵. Višino deviznega tečaja in čas konverzije bo odbor določil na podlagi opazovanj in dogovorov na terminskih trgih. Terminalske pogodbe in opcije za nakup ali prodajo državnih obveznic bodo na dan zapadlosti oz. dospelosti pretvorjene v evre. Indeksne opcije bodo pretvorjene v evre po enakem postopku kot vrednostni papirji, na katere se opcije nanašajo. Terminalske pogodbe za nakup ali prodajo blaga²⁶, ki do dneva konverzije valut ne bodo zapadle, bodo pretvorjene v evre po deviznem tečaju, ki ga bo določil odbor LIFFE. Višino deviznega tečaja in čas konverzije bo odbor določil na podlagi opazovanj in dogovorov na terminskih trgih. Na terciarnem trgu kapitala, kjer se vrednostni papirji prodajajo prek okenc, OTC²⁷ izvedenih finančnih instrumenov, denominiranih v funtih do njihovega dospelja, ne bo potrebno pretvoriti v evre, OTC izvedeni finančni instrumenti, izdani po uvedbi evra, pa bodo denominirani v evrih (HM Treasury, 2000).

4.8 THE CITY OF LONDON

The City je vodilno finančno središče v Evropi. Zagotavlja vse vrste finančnih storitev, vodilno vlogo v svetu pa ima na področju trgovanja z vrednostnimi papirji na prostem trgu, izdajanja in trgovanja z evroobveznicami in izvedenimi finančnimi instrumenti, trgovanja z devizami in s tujim lastniškim kapitalom. Londonski City je ob New Yorku in Tokiu eden od treh največjih svetovnih finančnih središč in zaposluje 290 000 ljudi. New York in Tokio sta osredotočena predvsem na domači trg, londonski City pa je svetovno središče za zagotavljanje mednarodnih finančnih storitev. City je sedež največje evropske borze The London Stock Exchange – LSE, na kateri se trguje z vrednostnimi papirji več kot 2000 podjetij in ki je leta 1998 po vrednosti kapitala na trgu delnic prehitela tokijsko borzo. Najpomembnejše finančne storitve, ki jih zagotavlja City, so bančne, zavarovalniške, računovodske, pravne in svetovalne storitve, trgovanje z vrednostnimi papirji, upravljanje s finančnimi sredstvi, trgovanje z izvedenimi finančnimi instrumenti, devizami in plemenitimi kovinami. Glavne prednosti, ki jih ima City pred drugimi evropskimi finančnimi središči, so razvitost finančnih in drugih trgov, tradicija opravljanja finančnih storitev, pravni sistem, jezik in delovna sila (HM Treasury, 2001d).

V EU naj bi do leta 2005 vzpostavili enotni trg finančnih storitev, kar bo spodbudilo razvoj finančnih trgov v Frankfurtu in Parizu. Ker Velika Britanija ni članica EMU, to zmanjšuje njene

²⁴ Treasury Bills.

²⁵ The London International Financial Futures and Options Exchange.

²⁶ Kmetijski izdelki, industrijski izdelki in surovine.

²⁷ Over-the-Counter

pogajalske možnosti in njen vpliv na pogajanjih o enotnem evropskem finančnem trgu. Pravni režim delovanja enotnega evropskega finančnega trga je še predmet pogajanj med državami evroobmočja. Za prihodnost Cityja je pomembno, da bodo nova pravila naklonjena njegovim interesom, zato je nujno, da Velika Britanija sodeluje na teh pogajanjih. Uspešnost finančnega središča City je zelo pomembna za Veliko Britanijo, saj ji prinaša velike ekonomske koristi, česar se zaveda tudi britanska vlada, ki zelo pozorno preučuje vpliv uvedbe evra na delovanje Cityja. Tako se eden od petih ekonomskih preskusov, ki jih je določila vlada in se nanašajo na vprašanje britanske vključitve v EMU, osredotoča na vpliv uvedbe oz. neuvedbe evra na uspešnost Cityja. Vlada namreč ocenjuje, da bi vstop v EMU najhitreje in najmočneje vplival prav na finančni sektor v državi. Mnenja so deljena. Nekateri menijo, da bi City v primeru britanskega vstopa v EMU izgubil določene prednosti, ki jih ima pred drugimi evropskimi finančnimi središči, predvsem manjšo davčno obremenitev, drugi pa vidijo v vstopu v EMU koristi. Po drugi strani je v interesu EMU, da City postane del velikega in likvidnega finančnega trga, ki je nastal z uvedbo skupne evropske valute. V EMU prevladuje mnenje, da bi neuvedba evra v Veliki Britaniji slabo vplivala na uspešnost Cityja.

Od uvedbe evra se povečuje povpraševanje po finančnih storitvah. Podjetja iščejo sredstva za financiranje svoje dejavnosti na trgu kapitala in ne v bankah, prihaja do večjega števila nakupov in povezovanj med podjetij, države spodbujajo ljudi, da vlagajo denar v privatne pokojninske sheme. Finančni trgi v evroobmočju se širijo in postajajo bolj likvidni. Povečuje se konkurenca med evropskimi finančnimi središči, predvsem Londonom, Frankfurtom in Parizom. City postaja manj konkurenčen zaradi tveganja spreminjanja deviznega tečaja, tuja finančna podjetja so že nakazala možnost selitve v druga evropska finančna središča, če Velika Britanija ne bo uvedla evra. Ta trend je že prisoten, saj se število podjetij, s katerimi se trguje na LSE, od uvedbe evra leta 1999 zmanjšuje, medtem ko se to število na frankfurtski in pariški borzi zvišuje. Zmanjšuje se tudi vrednost in število poslov z izvedenimi finančnimi instrumenti, ki se selijo na skupno nemško-švicarsko borzo za trgovanje z izvedenimi finančnimi instrumenti Eurex. Uvedba evra je v svetu spodbudila zanimanje za obveznice, denominirane v evrih, kar prinaša velike koristi Cityju, saj je bilo do sedaj 80 odstotkov teh obveznic izdanih v Londonu. Pričakuje se tudi razcvet trgovanja na evropskem trgu s vrednostnimi papirji. Če Velika Britanija ne bo uvedla evra obstaja velika nevarnost, da se bo večina teh poslov preselila v druga evropska finančna središča. Zaradi uvedbe evra ni več povpraševanja po določenih storitvah, ki so jih opravljali v Cityju. Ni trgovanja z evropskimi valutami, ni valutnih zamenjav, ni obrestnih zamenjav znotraj evroobmočja, kjer obstaja enotna obrestna mera.

Velika Britanija ima zaradi nečlanstva v EMU oportunitetne stroške zaradi zmanjšane obsega finančnih transakcij in mednarodnega trgovanja na njenem finančnem trgu. Zaradi tveganja deviznega tečaja obstaja nevarnost, da City ne bo deležen koristi od povečanja obsega trgovanja na evropskem finančnem trgu, ki ga je prinesla uvedba evra. Od uvedbe evra leta 1999 londonski City dosega manjše stopnje rasti poslovanja, kot jih dosegata Frankfurt in Pariz. Obstaja nevarnost, da bo City izgubil mesto vodilnega evropskega središča za opravljanje finančnih storitev. Zato večina vodilnih delavcev podjetij, ki zagotavljajo finančne storitve v Cityju, meni, da je britanski vstop v EMU v njihovem interesu. Britanski evroskeptiki so mnenja, da bi uvedba evra v Veliki Britaniji negativno vplivala na londonski City. Skrbi jih predvsem nova zakonodaja o enotnem evropskem finančnem trgu, ki naj ne bi bila naklonjena londonskemu Cityju, in

poudarjajo, da ima Velika Britanija malo možnosti pri njenem sooblikovanju. Ena od prednosti Citya pred drugimi evropskimi finančnimi centri je nižja davčna obremenitev. Če bo Velika Britanija uvedla evro, bo podrejena pravilom, ki veljajo v EMU. Ko bo vzpostavljena skupna evropska fiskalna politika, bo Velika Britanija primorana uvesti enake davčne stopnje, kot bodo veljale v celotni EMU. City bo izgubil eno svojih glavnih konkurenčnih prednosti, saj je danes davčna obremenitev za podjetja nižja kot v drugih evropskih finančnih centrih. Nasprotniki uvedbe evra poudarjajo, da je konkurenčna prednost Citya tudi poslovanje v nacionalni valuti funtu. Priložnost vidijo v posredniški vlogi pri opravljanju denarnih transakcij med evrom in drugimi valutami. Dolgoročno je uspeh Citya odvisen predvsem od njegove konkurenčnosti pri zagotavljanju finančnih storitev nasproti drugim finančnim centrom (George, 1997).

5 SKUPNA FISKALNA POLITIKA EMU

Znotraj EMU obstajata dve obliki fiskalnih politik, fiskalna politika posamezne države članice EMU in skupna fiskalna politika EMU vseh držav članic. Skupna fiskalna politika znotraj EMU praktično ne obstaja, saj ni centralizirana, obseg skupnega proračuna EU znaša okrog 1,5 odstotka BDP držav članic EU, večina teh sredstev pa je namenjena skupni evropski kmetijski politiki. Vzpostavitev skupne fiskalne politike v EMU bo osnova za močnejše politično povezovanje držav članic EMU, ki naj bi pozneje vodilo do političnega povezovanja teh držav na federativni osnovi. Skupna fiskalna politika bo v EMU omogočila optimalno izkoriščanje prednosti in koristi notranjega trga, ki je nastal z vzpostavitvijo skupne evropske valute. Vodenje monetarne politike in politiko deviznega tečaja so države članice z vstopom v EMU prepustile ECB, fiskalno politiko pa zaenkrat še vodijo in oblikujejo vlade posameznih držav, vendar morajo vlade pri vodenju nacionalne fiskalne politike upoštevati omejitve, ki jih postavljata Pakt stabilnosti in rasti ter maastrichtski konvergenčni kriteriji. Proračunski primanjkljaj ne sme biti višji od 3 odstotkov BDP države, srednjeročno mora biti proračun izravnane oz. naj ima presežek, skupni javni dolg države pa lahko znaša največ 60 odstotkov višine BDP države. Znotraj teh omejitev imajo vlade proste roke pri določanju višine proračunov, s temi omejitvami pa poskuša Komisija EU doseči zmanjšanje skupnega javnega dolga in uravnotežiti proračune držav članic EU, saj proračunsko neravnotežje povečuje javni dolg države. To lahko privede do pritiskov na povečanje obrestnih mer, kar znotraj EMU destabilizira oz. privede ostale članice EMU do negativnih eksternalij. V EU obstaja trend zviševanja povprečne starosti prebivalstva, to bo v prihodnosti vodilo do velikega povečanja izdatkov za pokojnine in zdravstvene storitve, kar države lahko privede do proračunskih primanjkljajev in visokih stopenj javnega dolga. EMU poskuša s fiskalnimi omejitvami že sedaj preprečiti, da bi izdatki za pokojnine in zdravstveno zavarovanje v prihodnosti privedli do velike zadolženosti držav članic. Ker so države vodenje monetarne politike prepustile ECB, je za vlade fiskalna politika edini instrument, s katerim lahko stabilizirajo nacionalno gospodarstvo prek delovanja avtomatičnih fiskalnih stabilizatorjev. Kljub temu ni mogoče pričakovati, da bodo države ohranile avtonomijo oz. samostojnost znotraj EMU, če bodo vodile lastno fiskalno politiko. Vlada lahko s povečanjem ali zmanjšanjem proračunskih izdatkov vpliva na skupno povpraševanje v državi in s tem nevtralizira negativne učinke asimetričnih šokov. Na skupno povpraševanje vlada vpliva tudi z davčno politiko, saj

višje davčne stopnje zmanjšujejo skupno povpraševanje in zvišujejo proračunske prihodke, nižje davčne stopnje pa imajo obraten učinek. Omejitve Pakta stabilnosti in rasti lahko v prihodnosti zmanjšajo ali izničijo te učinke, saj so raziskave pokazale, da delovanje avtomatičnih fiskalnih stabilizatorjev v času gospodarske recesije povprečno zviša proračunski primanjkljaj v državah EU za dve odstotni točki, oz. če se gospodarska rast zmanjša za eno odstotno točko, se proračunski primanjkljaj zviša za pol odstotne točke. Tako bi morala v devetdesetih letih 20. stoletja zaradi proračunskih primanjkljajev, ki so jih povzročile nizke stopnje gospodarske rasti, Nemčija trikrat, Francija pa štirikrat plačati kazni, ki jih predpisuje Pakt stabilnosti in rasti (EMU Survey, 1998). Mnenje nemške centralne banke Bundesbank je, da je skupna fiskalna politika nujna, saj naj bi v preteklosti vse dosedanje monetarne unije propadle prav zaradi pomanjkanja nadzora nad posameznimi nacionalnimi fiskalnimi politikami držav članic in pomanjkanja skupne fiskalne politike.

5.1 HARMONIZACIJA DAVČNE POLITIKE

Prvi korak k skupni fiskalni politiki v EMU je Pakt stabilnosti in rasti, ki se osredotoča na proračunske izdatke držav članic, naslednji korak naj bi bila harmonizacija davčne politike med državami članicami EMU. Harmonizacija davčne politike je bila osrednja tema avstrijskega predsedovanja EU leta 1998, vendar zaenkrat države članice EU dogovora niso dosegle. Znotraj EU veljajo v državah različne davčne stopnje, to pa spodbuja škodljivo davčno tekmovanje med državami. Države z nižjimi stopnjami obdavčenja pritegnejo večji obseg tujih investicij in so bolj zanimive za mednarodna podjetja, saj je davek na dobiček manjši. Mobilnost kapitala je večja kot mobilnost delovne sile, zato se kapital seli hitreje v države z nižjimi davčnimi stopnjami kot ljudje. Če hoče država ohraniti določen obseg davčnih prihodkov, je v primeru odliva kapitala iz države zaradi visokih davkov primorana bolj obdavčiti delavce in delodajalce, kar ponavadi negativno vpliva na zaposlovanje. Posledično vedno več delovne sile išče zaposlitev v sivi ekonomiji, kar še dodatno zmanjšuje davčni priliv v državi. V EU si zato prizadevajo, da bi določili vsaj neko minimalno stopnjo davka na dobiček gospodarskih družb, s katero bi omilili davčno tekmovanje med državami in bi veljala za vse države članice EU. Načelni dogovor o obdavčenju podjetij so dosegli decembra 1997, vsebuje 80 pravil oz. ukrepov za omejitev škodljivega davčnega tekmovanja med državami, predvsem spodbujanja davčnih olajšav in davčnih nadomestil. V EU so nekatere davčne stopnje že harmonizirane, tako so carine na uvoz izdelkov iz držav zunaj EU enake v vseh državah članicah EU, določena je tudi minimalna stopnja davka na dodano vrednost (DDV), ki znaša 15 odstotkov, države pa so dosegle tudi dogovor o ukinitvi prostocarinskih trgovin (duty free shop). Po določitih Enotnega evropskega akta, ki ga je leta 1986 podpisala tudi Velika Britanija, lahko Evropska komisija predlaga oz. določi stopnjo posrednega obdavčenja, to je davka na dodano vrednost, vendar samo, če je to potrebno za delovanje notranjega trga. Določanje stopenj davka na dobiček in davka na dohodek je v rokah nacionalnih vlad, države članice EU imajo pravico veta na vse spremembe v skupni davčni politiki oz. vse spremembe v skupni davčni politiki morajo biti sprejete soglasno. Harmonizacija davkov med državami članicami EMU bo dokončna šele, ko bodo večji davčni prihodki na ravni EMU potrebni za financiranje proračuna, ki ne bo zajemal samo skupne

kmetijske politike, temveč tudi druge oblike javne porabe. Evropska komisija predvideva, da se bo skupni proračun EMU v tem primeru povečal na 5–7 odstotkov višine BDP držav članic, prišlo bo do centralizacije fiskalne politike na ravni EMU. Ko se bodo v EMU odločili harmonizirati davčne stopnje med državami članicami in centralizirati fiskalno politiko, se bo morala tudi Velika Britanija podrediti tem pravilom, če se bo vključila v EMU.

V preteklih 80. in 90. letih 20. stoletja so bile britanske davčne stopnje med najnižjimi v EU, kar je pozitivno vplivalo na dinamiko gospodarstva ter na obseg domačih in tujih investicij, mnogi ekonomisti pa navajajo nizke davčne stopnje kot enega glavnih razlogov velike uspešnosti britanskega gospodarstva. Po drugi strani so iz drugih držav EU prihajale kritike na račun britanske davčne politike, ki je z nizkimi davčnimi stopnjami privabljala tuja podjetja v državo. Po zmagi Delavske stranke na volitvah leta 1997 se je davčna obremenitev v državi začela povečevati, davčni prihodki države so se v obdobju 1997–2001 povečali za 2,7 odstotka višine BDP, čeprav velik del povečanja lahko pripišemo hitri rasti gospodarstva in velikim zaslužkom, ne pa povečanim davčnim stopnjam. V letu 2001 so se davčne stopnje v Veliki Britaniji in drugih državah EU zaradi splošne upočasnitve svetovnega gospodarstva nekoliko zmanjšale, v začetku leta 2002 pa je britanski finančni minister napovedal povišanje davkov zaradi reforme javnih služb, predvsem javnih zdravstvenih storitev, posodabljanja prometne infrastrukture in boja proti revščini otrok. To povečanje bo najbolj prizadelo delodajalce, ki se jim bodo prispevki socialnega zavarovanja za zaposlene NICS²⁸ zvišali za en odstotek višine osebnih dohodkov zaposlenih. Velika Britanija izgublja sloves države z nizkimi davčnimi obremenitvami, saj se davčne stopnje zvišujejo, medtem ko v mnogih državah EU padajo, kljub temu pa so davčne stopnje še vedno med nižjimi v EU. Davek na dobiček za velika podjetja znaša v Veliki Britaniji 30 odstotkov. Leta 1999 je bila spremenjena struktura davka na dohodek fizičnih oseb, sedaj obstajajo 3 različne davčne stopnje: 10, 22 in 40 odstotkov. Stopnja davka na dodano vrednost znaša 17,5 odstotkov. Z uvedbo evra in nastankom enotnega trga se znotraj EMU povečuje konkurenčnost, kar vodi do zniževanja davkov v državah članicah. Nemčija je v letu 2001 znižala davek na dobiček podjetij z 52 odstotkov na 39 odstotkov, do leta 2005 bo znižala temeljno stopnjo dohodnine z 22,9 odstotkov na 15 odstotkov, dohodnina v najvišjem plačilnem razredu pa se bo zmanjšala z 51 odstotkov na 42 odstotkov. Zaradi zmanjšane davčnega priliva je imela Nemčija v letu 2001 proračunski primanjkljaj v višini 2,5 odstotka višine BDP, vlada pa je bolj naklonjena zmanjšanju proračunskih izdatkov kot zvišanju davkov. Francija zmanjšuje davčne obremenitve za majhna in srednjevelika podjetja, davčne stopnje na Irskem, Portugalskem, v Nizozemski, Španiji in Grčiji so nižje kot v Veliki Britaniji, nižji davki so tudi v ZDA (Continental drift, 2002).

5.2 PROBLEM IZPLAČEVANJA POKOJNIN V EMU

Za EU je značilno, da je prebivalstvo v povprečju vedno starejše. V naslednjih 25 letih se bo delež ljudi starejših od 60 let, povečal za 50 odstotkov. Ljudi, starejših od 65 let, bo leta 2030 v EU okrog 40 odstotkov glede na aktivno delovno prebivalstvo, tako jih bo v Nemčiji 49,2

²⁸ Employer national insurance contributions.

odstotka, v Italiji 48,3 odstotkov, v Franciji 39,1 odstotkov, v Veliki Britaniji 38,7 odstotkov. Zaradi povprečnega staranja prebivalstva se bodo v EU močno povečali izdatki za pokojnine, v obdobju 1995–2030 se bo delež državnih izdatkov za pokojnine kot odstotek BDP v Nemčiji povečal z 11,1 na 16,5 odstotkov, v Italiji s 13,3 na 20,3 odstotkov, v Franciji z 10,6 na 13,5 odstotkov, v Veliki Britaniji pa samo s 4,5 na 5,5 odstotkov. Velika Britanija že danes porabi za izplačevanje pokojnin samo poltolikšen delež BDP države, kot je povprečje v EU, ta razlika pa bo do leta 2030 višja za trikrat. Države EU na tako veliko povečanje izdatkov za pokojnine niso pripravljene, saj sredstva za izplačevanje pokojnin v prihodnosti niso zagotovljena, že danes pa se morajo države zadolževati, da lahko izpolnjujejo obveznosti do upokojencev. Višanje državnih izdatkov za pokojnine lahko v prihodnosti vodi do velikih proračunskih primanjkljajev in višjega javnega dolga, kar naj bi preprečil sprejeti Pakt stabilnosti in rasti. Da bi nekoliko omejili visoko rast državnih izdatkov za pokojnine, se v EU izvajajo reforme na trgu dela, ki pa se med državami razlikujejo. Reforme zajemajo zvišanje uradne starosti za upokojevanje, finančne spodbude za podaljšanje delovne dobe posameznika, višji prispevki za pokojnine, nižje pokojnine, večje možnosti za zaposlovanje žensk, zmanjšanje dolgoročne nezaposlenosti, oblikovanje državnih rezerv za financiranje pokojnin v prihodnosti in spodbujanje zasebnega pokojninskega zavarovanja. Te reforme bodo problem samo omilile, še vedno pa bo v prihodnosti potrebno zagotoviti obsežna sredstva za financiranje naraščajočih izdatkov za pokojnine. V Veliki Britaniji veliko ljudi vlaga denar v zasebne pokojninske sheme, zato znašajo državni izdatki za pokojnine le 4,5 odstotkov višine BDP. Vlada si prizadeva ohraniti državne izdatke za pokojnine na tej ravni z zamrznitvijo realne višine državnih pokojnin in spodbujanjem zasebnega pokojninskega varčevanja. Obstaja pa bojazen, da bodo morali britanski davkoplačevalci v prihodnosti sofinancirati izdatke za pokojnine drugih držav EU, ker se te države zaradi omejitev Pakta stabilnosti in rasti ne bodo smele zadolževati z namenom izplačevanja pokojnin. V maastrichtskem sporazumu je v 103. in 104. odstavku določeno, da posamezni državi ni potrebno poravnati obveznosti drugih držav članic EU, vendar ko bo imela EMU skupno fiskalno politiko oz. bo davčna politika med državami članicami EMU harmonizirana, bosta ti dve določbi brez pomena. V vseh državah EMU bodo obstajale enake davčne stopnje, ki pa se bodo morale v prihodnosti povečati, da bo možno poravnati obveznosti iz pokojnin brez zadolževanja. Davčni prihodki države se bodo morali zaradi obveznosti iz pokojnin do leta 2030 povečati v Nemčiji za 10 odstotkov višine BDP, v Franciji za 7 odstotkov, v Italiji za 11,5 odstotka in v Veliki Britaniji za 3,5 odstotka višine BDP. Ob skupni fiskalni politiki bodo vsi davčni prihodki držav članic prihajali v skupno blagajno, iz katere se bodo potem izplačale pokojnine. Če bo Velika Britanija postala članica EMU, se bo morala podrediti pravilom skupne fiskalne politike in povišati davčne stopnje, davčne prihodke pa bo prenesla v skupno blagajno EMU. Britanski davkoplačevalci bodo primorani sofinancirati obveznosti iz pokojnin drugih držav članic, zaradi tega pa bodo morali plačevati tudi višje davke, kar je močan argument nasprotnikov britanske integracije v EMU (Leach, 1999).

6 POLITIČNI POGLED NA VSTOP VELIKE BRITANIJE V EMU

6.1 MNENJA POLITIČNIH STRANK VELIKE BRITANIJE

Na zadnjih parlamentarnih volitvah v Veliki Britaniji leta 2001 je zmagala Delavska stranka s 43 odstotki glasov pred Konzervativno stranko, ki je zbrala 33 odstotkov glasov. Od zmage Delavske stranke na predhodnih volitvah leta 1997 je vprašanje britanske vključitve v EMU ena glavnih političnih tem v Veliki Britaniji. Britanski ministrski predsednik Tony Blair, ki je predsednik Delavske stranke, je po zmagi na volitvah 1997 napovedal, da se bo zavzemal za vstop Velike Britanije v EMU. Vprašanje britanske integracije v EMU je razdelilo javnost na dva dela. Tudi vse politične stranke so se vsaka zase opredelile o tem vprašanju in pomembnost vprašanja jih je razdelila na dva pola. Vsaka stranka je v svojem programu navedla, ali se zavzema za britanski vstop v EMU ali ne.

Delavska stranka, ki vlada, načeloma podpira vstop Velike Britanije v EMU, vendar le če je to v njenem nacionalnem interesu oz. če bodo izpolnjeni določeni ekonomski pogoji. Vlada je v ta namen predstavila pet ekonomskih preskusov, ki morajo biti izpolnjeni, da bo podprla vstop Velike Britanije v EMU. Ko bo vlada podala poročilo o izpolnjevanju ekonomskih preskusov, bo v primeru pozitivnega mnenja o britanskem vstopu v EMU na referendumu odločalo ljudstvo. Plaid Cymru (The Party of Wales) podpira vstop Velike Britanije v EMU, saj meni, da je ekonomsko sodelovanje med evropskimi narodi nujno za ohranitev demokratične kontrole nad ekonomsko in socialno politiko, kajti svetovne ekonomske sile zmanjšujejo zmožnost nacionalnih vlad, da bi učinkovito intervenirale. Podpirajo uvedbo evra v Veliki Britaniji, vendar le ob primernem menjalnem tečaju s funtom. Škotska nacionalna stranka zagovarja vstop Velike Britanije v EMU, takoj ko bo to praktično mogoče. Kot pogoj navajajo primeren in konkurenčen menjalni tečaj funta ter potrditev vstopa na referendumu. Zavzemajo se za prost dostop na enotni trg EMU in menijo, da je ključna obrestna mera, ki jo določa ECB za Škotsko bolj primerna od tiste, ki jo določa Bank of England. Skupna monetarna politika EMU je bolj učinkovita in primerna za Škotsko. Liberalnodemokratska stranka meni, da je treba o vstopu Velike Britanije v EMU odločati na referendumu. Referendum naj bi bil izveden do konca leta 2002, pred tem pa naj bi se vlada pogajala o pogojih za vstop v EMU. Vlado obtožujejo neaktivnosti in neodločnosti, ko gre za vprašanje uvedbe evra. Menijo, da je višina menjalnega tečaja funta glede na evro previsoka in kot pogoj za britanski vstop v EMU navajajo primeren menjalni tečaj, s katerim bi zavarovali finančne trge. Primeren menjalni tečaj naj bi bil najmanj 13 odstotkov nižji od sedanjega. Konzervativna stranka meni, da bi vstop v EMU pomenil grožnjo britanski ekonomski stabilnosti. So proti uvedbi evra in zagovarjajo nacionalno monetarno politiko. Zagovarjajo zmožnost postavljanja višine lastne obrestne mere kot instrument za zagotavljanje ekonomske stabilnosti. Stranka zelenih daje prednost okoljevarstvenim in socialnim vprašanjem ter regionalni politiki. Nasprotuje uvedbi evra in vstopu Velike Britanije v EMU, saj je prepričana, da je cilj EMU spremeniti Evropo v največjo svetovno ekonomsko velesilo, to pa vodi v zmanjševanje okoljskih in socialnih omejitev. Meni, da EMU pospešuje procese globalizacije in spodkopava demokracijo. Socialna in demokratska delavska stranka je proti britanskemu vstopu v EMU in se zavzema, da Velika Britanija ostane

neodvisna demokracija. Meni, da je Velika Britanija bolj občutljiva na spremembe obrestne mere kot druge države EU. Enotna obrestna mera ECB naj bi v Veliki Britaniji povzročila inflacijo in recesijo. Menijo, da bi deprecijacija funta, ki jo zahtevajo izvozniki, povzročila inflacijo, uvedba evra pa naj bi zmanjšala raven investiranja v gospodarstvu. Stranka ulsterskih unionistov je proti uvedbi evra, ki je šibak, medtem ko je funt zdrava in močna valuta. Severna Irska je edini del Velike Britanije, ki meji na območje evra. Komunistična stranka zavrača proces evropske integracije in maastrichtski sporazum. Proti britanski vključitvi v EMU je tudi Neodvisna stranka.

Očitno je, da so glavne politične stranke razdeljene na dva pola, ko gre za vprašanje britanskega vstopa v EMU. Edina skupna točka vseh strank je prepričanje, da mora odločitev o tem vprašanju na referendumu sprejeti britansko ljudstvo.

6.2 POLITIČNA INTEGRACIJA EMU

Proces monetarne integracije držav EU je korak proti politični integraciji držav, ki bo po mnenju evropskih politikov v prihodnosti vodila do federativne združene Evrope oz. Združenih držav Evrope. Uvedba evra je sprožila povezovalne procese med državami znotraj EU, notranji trg in skupna evropska valuta zahtevata skupno in koordinirano ekonomsko politiko držav. Euro je osrednji instrument, ki naj bi zagotovil, da bo proces evropskega združevanja uspešen. Po mnenju evropskih politikov bo ekonomska integracija Evrope uspešna le ob nadaljnji politični integraciji, saj bodo brez nje posamezne vlade zasledovale predvsem svoje nacionalne interese. Proces politične integracije držav članic EMU bo temeljil na skupni fiskalni politiki držav in omejitvah, ki jih postavlja Pakt stabilnosti in rasti. V prvi fazi bo skupna fiskalna politika namenjena zmanjševanju nestabilnosti, ki jih povzročajo proračunske nestabilnosti držav članic. Do sedaj je veljalo, da se posamezna nacionalna centralna banka s svojimi ukrepi podreja gospodarski politiki države, v EMU pa se morajo posamezne države s svojimi ukrepi podrežati ekonomski politiki ECB. ECB je bila ustanovljena kot neodvisna centralna banka, nad katero skoraj ni političnega nadzora. Politično neodvisnost lahko banka ohrani le, če ji politiki, poslovneži in prebivalstvo zaupajo. Ker ECB ne more voditi take denarne politike na ravni EMU, ki bi zadovoljila potrebe vseh posameznih držav članic, se pojavljajo težnje za oblikovanje političnega telesa na ravni EMU, ki bo omejil očitano pomanjkanje demokratičnega odločanja in nadzora nad delovanjem ECB. Skupna evropska ekonomska vlada, ki bi nadzirala delovanje ECB in zasledovala gospodarske interese vseh držav članic, bi bila prvi korak v politični integraciji EMU.

Skupna fiskalna politika, ki bo naslednji korak v ekonomski integraciji, v EMU še ne obstaja, omejitve Pakta stabilnosti in rasti pa nacionalnim vladam določajo višino javne porabe in način financiranja le-te. Omejitve Pakta stabilnosti in rasti države omejujejo pri izvajanju njihove nacionalne gospodarske politike in zagotavljanju javnih storitev, zato so med prebivalstvom, politiki in gospodarstveniki nepriljubljene. ECB med prebivalstvom EMU zato ne uživa velikega zaupanja in podpore, to pa lahko v prihodnosti pripelje do odklonilnega odnosa ljudi glede oblikovanja skupnih političnih in gospodarskih inštitucij na ravni EU. Če bi v EMU prišlo do

globlje gospodarske krize, bi ljudje za to večinoma krivili ECB. V tem primeru bi lahko na ravni EU zahtevali oblikovanje skupnega demokratičnega političnega telesa za nadzor ECB oz. za vodenje skupne ekonomske politike. ECB bi tako postala vzrok in ne ovira za politično integracijo. Monetarno povezovanje ne bo učinkovito brez skupne fiskalne politike, ki bo zmanjšala nestabilnosti, povzročene zaradi proračunskih neravnovesij posameznih držav (Grieve, 1999).

Koristi skupne evropske valute in skupne fiskalne politike naj bi v Evropi zagotovile izgradnjo oz. ohranitev socialno naravnane modela blaginje. V nasprotju z ZDA namreč obstaja v Evropi prepričanje, da je država dolžna brezplačno zagotoviti določeno raven socialnih, zdravstvenih in javnih storitev. V EU poteka tudi širitveni proces, ki bo povzročil razširitev enotnega evropskega trga. Vendar razlogi za širitveni proces niso samo ekonomski, temveč predvsem politični. Širitveni proces povezuje Evropo in evropske narode. Z njim se končuje tragično obdobje vojn, ki so Evropo razdelile in prinesle ljudem revščino, trpljenje. Leta 2004 naj bi v EU vstopilo do deset novih članic, ki bodo v prvih letih povzročale EU visoke stroške. V zadnjih letih se zaradi nemoči EU pri reševanju vojnih konfliktov na območju nekdanje Jugoslavije pojavljajo težnje po oblikovanju skupne evropske vojske. Vojska bi bila namenjena za hitro posredovanje na kriznih območjih celotnega sveta, EU bi z njo oblikovala koncept svoje lastne varnostne politike, potrebna pa je tudi za uresničevanje prihodnjega koncepta skupne zunanje politike na ravni EU. V skupni evropski vojski bi sodelovale vse države članice EU, ki bi lastno varnostno politiko pozneje opustile oz. prepustile vodenje EU. Zaradi vedno večje gospodarske in predvsem vojaške moči ZDA postaja vpliv posamezne države pri sooblikovanju svetovne politike vedno manjši. V EU tudi zaradi nezadovoljstva glede unitaristične politike ZDA obstajajo težnje po oblikovanju koncepta skupne zunanje politike na ravni EU, s katerim bi evropske države povečale svoj vpliv pri sooblikovanju svetovne politike.

Zmanjšanje skupnih proračunskih izdatkov posameznih držav in vlad na ravni EU, učinkovito delovanje notranjega trga, izgradnja socialnega modela blaginje v Evropi, proces širitve EU, oblikovanje skupne evropske vojske in koncepta skupne evropske zunanje politike zahtevajo organiziranje in izvajanje fiskalne politike na ravni EMU in ne na ravni posameznih nacionalnih vlad. Del skupne fiskalne politike je tudi enotna davčna politika, ki bo med državami izenačila davčne stopnje in na ravni EMU zagotovila prihodke za izvajanje teh procesov. Povezovalni element vseh teh procesov in držav članic EU je skupna evropska valuta evro, koristi od uvedbe le-te pa bodo v prihodnosti omogočile implementacijo teh projektov, zato je pomembno, da bodo v prihodnosti vse države članice EU uvedle evro. Ekonomska integracija prihodnjih novih članic EU bo prek uvedbe evra zagotovila tudi poznejšo politično integracijo teh držav v združeno Evropo. Z vstopom novih članic bo na ozemlju Evrope nastalo največje območje proste trgovine v svetu, ki bo obsegalo 25 držav in 500 milijonov prebivalcev, kar bo EU omogočilo, da postane največja svetovna gospodarska sila. EU ima svojo lastno zastavo in himno, ki že postajata del skupne evropske identitete. Ko bo na ravni EU poleg skupne ekonomske politike vodena tudi skupna zunanja politika za vse države članice in oblikovana skupna vojska, bomo lahko govorili o federativni državni tvorbi oz. o Združenih državah Evrope. Med podporniki federativne ureditve se pojavljajo težnje, da bi državam odvzeli možnost uporabe veta, s katerim bi lahko zavirale procese politične integracije EU, hkrati pa bi dodelili večje pristojnost Evropskemu parlamentu in Evropski komisiji (Fisher, 2000).

6.2.1 Britanski pogled na EMU in na politično povezovanje znotraj EMU

Vprašanje je, ali si Velika Britanija želi vstopiti v EMU, kaj šele, da bi Britanci vključili svojo državo v federativno združeno Evropo. Skozi zgodovino je Velika Britanija kolonizirala ogromna področja celotnega sveta, kolonije so bile vir njenega bogastva. Velika Britanija je bila zibelka industrijske revolucije, napredka, inovativnosti in znanja. Po drugi svetovni vojni so se britanski politiki in gospodarstvo nagibali k močnejšemu povezovanju z ZDA, s katerimi ima Velika Britanija močne politične, gospodarske in zgodovinske povezave. Prebivalci Velike Britanije so v preteklih stoletjih množično kolonizirali severnoameriško celino. Angleški jezik je uradni jezik ZDA. Med drugo svetovno vojno se je med državama zgradilo močno zavezništvo v boju proti nacizmu. Ameriška vojaška pomoč evropskim zaveznikom je odločilno pripomogla k zmagi v vojni. Med prebivalci ZDA in Velike Britanije se je spletla pristna vez prijateljstva in sodelovanja. Po drugi svetovni vojni so ZDA sodelovale v obnovi porušene Evrope, Velika Britanija je z njihovo pomočjo postajala vedno močnejša gospodarska sila. ZDA so in še vedno veliko investirajo v britansko gospodarstvo, prav tako Velika Britanija v ZDA. V 80. in 90. letih 20. stoletja, ko je bila na oblasti Konzervativna stranka, se je britansko gospodarstvo zgledovalo po ameriškem modelu prostega trga in ne po evropskem socialnem modelu blaginje. Takratna ministrska predsednica in voditeljica Konzervativne stranke Margaret Thatcher²⁹ je bila pobudnica gospodarskega povezovanja, liberalizacije gospodarskih tokov in vzpostavitve prostega trga v EU, nasprotovala pa je idejam o političnem in federativnem povezovanju držav članic EU. V preteklih treh desetletjih je bilo ciklično gibanje britanskega gospodarstva bolj kot z evropskim usklajeno s cikličnim gibanjem gospodarstva ZDA, zato so v 90. letih prejšnjega stoletja obstajale celo težnje, da se Velika Britanija vključi v območje proste trgovine NAFTA³⁰, ki ga sestavljajo Kanada, ZDA in Mehika, ter izstopi iz EU, vendar ZDA niso pokazale zanimanja. V zadnjih letih so cikli gospodarstva Velike Britanije vse bolj usklajeni z nihanjem gospodarske aktivnosti držav EU. Britanci so zgodovinsko bolj naklonjeni povezovanju z ZDA kot z Evropo, po drugi svetovni vojni so velikokrat zavirali procese evropskega povezovanja. Ob ustanovitvi EGS 1957, kljub željam šestih ustanovitvenih članic Velika Britanija ni želela sodelovati v novonastali skupnosti evropskih držav, s čimer je Velika Britanija izgubila svoj vpliv pri sooblikovanju EGS. Šele ko je bila prepričana o uspehu EGS in je videla, da je vstop neizbežen, se je Velika Britanija odločila za vključitev v Evropsko skupnost, vendar pod pogoji, ki so jih narekovale takratne članice. Velika Britanija je imela od vstopa v ES velike gospodarske koristi in vendar se je v naslednjem koraku k nadaljnji ekonomski integraciji EU vzdržala sodelovanja. Čeprav je podpirala popolno liberalizacijo tokov kapitala, se je tretja gospodarsko najmočnejša država v EU, ki ustvari okrog 16 odstotkov celotnega BDP EU, odločila, da ne bo sodelovala pri uvedbi skupne evropske valute ter da bo obdržala svojo nacionalno valuto funt. Poleg tradicionalne politične nenaklonjenosti evropskemu povezovanju, gre razloge iskati predvsem v dobrih gospodarskih rezultatih Velike Britanije, povezanosti britanskega gospodarstva z gospodarstvi ZDA in državami Commonwealtha, v dejstvu, da

²⁹ Margaret Thatcher, ki je bila predsednica vlade Velike Britanije v obdobju 1979-1990, je aprila 2002 objavila knjigo "Statecraft", v kateri svetuje sodržavljanom, naj ne podprejo vstopa Velike Britanije v EMU in se celo zavzema za izstop Velike Britanije iz EU.

³⁰ North American Free Trade Agreement.

ekonomsko ciklično nihanje britanskega gospodarstva ni sinhronizirano s cikli evropskega gospodarstva, ter v oceni, da bo imela od vstopa v EMU več stroškov kot koristi. Velika Britanija je bila v preteklosti pobudnik liberalizacije gospodarstva v Evropi in zagovornik skupnega trga, nenaklonjena pa je bila močnejšemu političnemu povezovanju s staro celino.

Šele leta 1997, ko je po dveh desetletjih vladanja Konzervativne stranke na volitvah zmagala liberalna Delavska stranka, je oblast v Veliki Britaniji prišla v roke proevropsko usmerjenih politikov. Vodja Delavske stranke in sedanji predsednik vlade Tony Blair je izrazil prepričanje, da je vključevanje v evropske gospodarske in politične integracije dolgoročno v interesu Velike Britanije. V svojem političnem programu je kot cilj navedel vključitev Velike Britanije v EMU, če bodo za to izpolnjeni vsi pogoji. Z reformami je spojil dinamično in liberalno politiko prostega trga v gospodarstvu, ki ima za vzor gospodarstvo ZDA in spodbuja konkurenčnost s socialno naravnano politiko javnih storitev po vzoru socialnega modela blaginje, ki ga gojijo v Evropi. Koncept politike medsebojnega prepletanja socialne države in zakonov, ki veljajo v tržni ekonomiji, imenujemo Tretja pot. Tony Blair je eden najznačilnejših in najvidnejših novodobnih evropskih politikov, ki vodijo državo po socialnoliberalnih načelih. Je relativno priljubljen politik in voditelj, med prebivalstvom ima zadostno podporo za izvajanje reform v javnem sektorju in gospodarstvu. Kljub temu, da je Tony Blair bolj naklonjen evropskemu povezovanju kot njegovi politični predhodniki, daje velik poudarek ohranjanju pristnih gospodarskih in političnih vezi z ZDA. Velika Britanija in ZDA ohranjata vojaško in politično zavezništvo, ki se je izoblikovalo med II. svetovno vojno. Po terorističnih napadih na ZDA 11. 9. 2001 je Velika Britanija sodelovala z ZDA v vojaški akciji za spremembo političnega režima v Afganistanu. V letu 2002 je Velika Britanija podprla ZDA pri nameri, da z vojaško silo zamenjajo politični režim v Iraku. Države EU nasprotujejo politiki ZDA in Velike Britanije, ki za doseganje ciljev uporabljata vojaško silo oz. grožnjo vojaškega posredovanja. EU se zavzema za dialog z Irakom, saj vojaška intervencija ni rešitev. Medtem ko EU gradi koncept skupne zunanje in varnostne politike, njena zelo vplivna članica Velika Britanija zmanjšuje njen vpliv s tem, da podpira ZDA. EU se zaveda, da je njen vpliv v svetu brez podpore Velike Britanije manjši, zato z nezadovoljstvom gledajo na zunanjepolitično sodelovanje Velike Britanije z ZDA. Britanska javnost podpira zunanje politično usmeritev Velike Britanije in ohranjanje vojaškega zavezništva z ZDA, medtem ko jo je vprašanje uvedbe evra v Veliki Britaniji razdelilo na dva tabora (Prodi, 2002).

Za zagovornike evropskega povezovanja je vstop v EMU edina možnost za ohranitev prosperitete Velike Britanije v prihodnosti. V Evropi poteka dialog o njeni prihodnosti, z uvedbo skupne evropske valute in procesom širitve se odvijajo zgodovinske spremembe. Velika Britanija je zgodovinsko, geografsko, kulturno, politično in gospodarsko del Evrope, zato je nujno, da se Velika Britanija vključi v tok sprememb in sodeluje v dialogu in sooblikovanju združene Evrope. Ker Velika Britanija ni uvedla evra, ne sodeluje na rednih srečanjih vseh finančnih ministrov držav članic EMU Evro-X, na katerih se razpravlja o prihodnosti in razvoju EMU ter koordinira ekonomska politika držav članic. Glavne teme na srečanjih so poenotenje davčne politike in oblikovanje skupne fiskalne politike na ravni EMU. Čim pozneje bo Velika Britanija vstopila v EMU, manj vpliva bo imela pri njenem sooblikovanju. Ker je vstop v EMU enkrat v prihodnosti neizbežen, je bolje, da Velika Britanija to stori čim prej in pod ugodnejšimi pogoji. Velika Britanija ima najmočnejše gospodarske povezave z državami članicami EMU, z

njimi ustvari več kot polovico celotne trgovine. Slabo bi bilo, če bi se zaradi britanske ne vključitve v EMU gospodarske vezi z državami članicami EMU ošibile, hkrati pa bi državo obšle ekonomske koristi, ki jih bo Evropi prinesla uvedba skupne valute. Nasprotniki britanskega povezovanja z Evropo menijo, da bo imela Velika Britanija od vstopa v EMU več stroškov kot koristi. V EMU vidijo prvi korak do federativne združene Evrope, ki predstavlja grožnjo britanski nacionalni identiteti, njeni gospodarski uspešnosti in stabilnosti. Trdijo, da se bodo suverenost naroda, tradicionalni britanski nazori in kultura izgubili v evropski multinacionalni tvorbi. Med nasprotniki evra obstaja zmotno prepričanje, da se bo morala Velika Britanija v prihodnosti odpovedati nacionalni zastavi in himni. Na splošno je raven poznavanja in razumevanja evropskih tem ter inštitucij med Britanci razmeroma nizka. Prebivalci Velike Britanije imajo malo zaupanja v skupne evropske inštitucije, kot so ECB, Evropski parlament in Evropska komisija. Očitajo jim nizko stopnjo demokracije oz. da je vpliv posamezne države na oblikovanje skupne politike premajhen. Predvsem jih skrbi vpliv Velike Britanije na oblikovanje skupne ekonomske politike EMU, saj bi imeli v primeru vstopa v Svetu guvernerjev ECB le en sedež, kar je glede na gospodarsko moč Velike Britanije odločno premalo. ECB očitajo tudi, da denarno politiko oblikuje predvsem glede na potrebe nemškega gospodarstva. Zaradi raznolikosti gospodarstev držav članic EMU denarna politika ne more biti v skladu s potrebami vseh držav, zato jih skrbi, da bo Velika Britanija izpostavljena neugodnim vplivom denarne politike, ki je vzpostavljena za celotno evroobmočje. Velika Britanija ima slabe izkušnje s sistemom fiksnih deviznih tečajev ERM, v katerem so bili v obdobju 1990–92, zato z nezaupanjem gledajo na sistem ERM2, v katerega morajo biti kandidatke za vstop v EMU vključene dve leti. Ko bo v EMU vzpostavljena tudi skupna fiskalna politika, bodo po mnenju nasprotnikov uvedbe evra britanski davkoplačevalci primorani plačevati visoke zneske v skupno evropsko blagajno. Najbolj pereč problem EMU, ki se ga zavedajo vsi evropski politiki, so izdatki za pokojnine, ki bodo v prihodnjih tridesetih letih zaradi sprememb v starostni strukturi prebivalstva hitro naraščali. Skupne evropske valute ne vidijo kot možnost izbire za Veliko Britanijo, temveč kot priložnost, da se država umesti kot vmesni člen oz. posrednik med evroobmočjem in ZDA. Vstop v EMU vidijo kot grožnjo britanski gospodarski stabilnosti in uspešnosti, vsakršno povezovanje z Evropo na federativni ravni pa je za njih nesprejemljivo. Značilno je, da so nasprotniki uvedbe evra pod močnim vplivom propagandnih akcij proti uvedbi evra. Propagandne akcije organizirajo in izvajajo politične opozicijske stranke, skupine, ki nasprotujejo evru na nacionalni osnovi, in gospodarski lobiji. Najznačilnejša je skupina, ki je združena pod imenom "No Euro". Sporočila propagandnih akcij so pogosto nacionalistično obarvana, veliko je neresnic, nivo organizacije in način komuniciranja s ciljno publiko je pogosto nizek (Brown, 2001).

Vprašanje je, ali EMU lahko v prihodnosti lahko obstane brez nadaljnje politične integracije držav članic. V zgodovini obstaja več primerov, ko monetarna unija ni vodila do politične unije in je zato razpadla. V Evropi prevladuje prepričanje, da bo v prihodnosti prišlo tudi do političnega povezovanja držav EU. Naslednji korak v politični integraciji bo skupna fiskalna politika držav članic EMU. Skupni proračun bo v prvi fazi namenjen predvsem za pomoč državam s proračunskimi težavami oz. ohranjanju stabilnosti monetarne unije. Proračunsko neravnovesje ene države namreč lahko destabilizira celotno EMU. Del skupne fiskalne politike je tudi harmonizacija davčne politike med državami. Velika Britanija je proti harmonizaciji davčne

politike in zavira procese njene vzpostavitve. Koristi skupne evropske valute in skupne denarne politike so za Veliko Britanijo privlačne, zato razmišlja o vstopu v EMU. Države članice si želijo britanskega sodelovanja, saj je EMU nepopolna brez Velike Britanije. Njen vstop bi pomenil vzpostavitev večjega in bolj učinkovitega skupnega trga, evro pa bi imel večjo možnost, da se razvije v močno mednarodno valuto. Z vzpostavitvijo skupne fiskalne politike bi bila Velika Britanija po vsej verjetnosti velik plačnik v skupni evropski proračun in stroški bi lahko postali večji od koristi. Velika Britanija zaenkrat tudi ni pokazala interesa, da bi sodelovala v političnem povezovanju držav, ki bo vodilo do federativne združene Evrope. Med Britanci obstaja prepričanje, da se bo v evropski multinacionalni državi izgubila njihova narodna identiteta, medtem ko se med evropskimi narodi počasi razvija koncept oz. mentaliteta skupne evropske identitete. Razloge za to gre iskati predvsem v menjavi generacij, saj mlajša generacija ni obremenjena s tragično zgodovino evropskih vojn, ki je njeno prebivalstvo razdelila na dva pola, hkrati pa jo povezujejo moderne ideje globalizma. Razvijajo se tudi mednarodne evropske politične stranke, ki bodo enakomisleče prebivalstvo Evrope zastopale v Evropskem parlamentu.

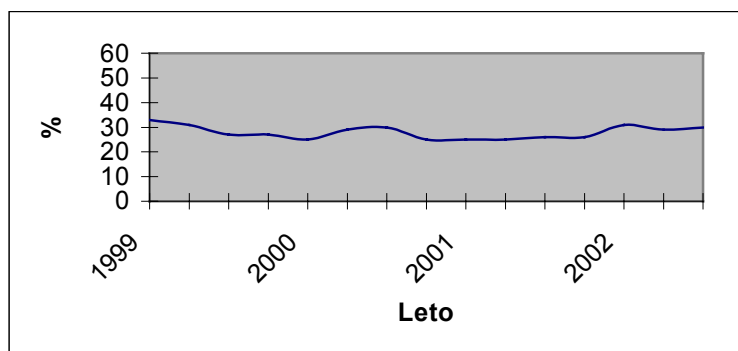
V EU bo prišlo do politične integracije držav tudi brez sodelovanja Velike Britanije. Dogovora o stopnji politične integracije oz. stopnji federalizma v prihodnosti zaenkrat države EU niso dosegle. Ker v EU dogovore sprejemajo na podlagi večinskega odločanja, Velika Britanija procesa politične integracije ne more ustaviti. Države EU si želijo, da bi tudi Velika Britanija sodelovala pri oblikovanju njihove skupne prihodnosti ter s seboj prinesla bogate izkušnje, znanje in tradicijo. Združena Evropa bo nepopolna in manj vplivna brez Velike Britanije. Vpliv Velike Britanije v svetu bo večji, če bo svetovno in skupno evropsko politiko sooblikovala s svojimi evropskimi partnerji (Prodi, 2002).

7 BRITANSKO JAVNO MNENJE GLEDE VSTOPA V EMU

Po zmagi na volitvah 1997 je ministrski predsednik Tony Blair predstavil novo politiko Velike Britanije glede uvedbe evra v Veliki Britaniji. Vlada načeloma podpira uvedbo evra, vendar le, če bo to ekonomsko upravičeno, zato je predstavila pet ekonomskih preskusov, ki bodo to upravičenost ocenili. Državna zakladnica bo do junija 2003 podala ocene teh preskusov. V primeru pozitivnega odgovora bo vlada do jeseni 2003 razpisala referendum, na katerem bo o vstopu Velike Britanije v EMU odločalo ljudstvo. Najbolj pomembno politično vprašanje v zadnjem desetletju je britansko javnost razdvojilo. Na eni strani so nasprotniki britanskega vstopa v EMU, ki menijo, da je uvedba evra v Veliki Britaniji predvsem v interesu drugih držav članic EMU. Navajajo, da je gospodarstvo Velike Britanije v zadnjih letih dosegalo boljše rezultate kot države evroobmočja, funt je močan in potrebna bi bila deprecijacija, da bi bilo gospodarstvo v EMU konkurenčno. Skrbi jih šibkost evra, ki je od uvedbe leta 1999 izgubljal vrednost nasproti najpomembnejšim svetovnim valutam. Evroskeptiki zahtevajo reforme v ECB, saj bi imela Velika Britanija v primeru vstopa v EMU v Svetu guvernerjev le en sedež in s tem premalo vpliva na skupno monetarno politiko. Na drugi strani zagovorniki evra trdijo, da je prihodnost Velike Britanije v Evropi in v njenem sooblikovanju, da so Britanci zgodovinsko pobudniki sprememb in vodilni narod v Evropi. Menijo, da bo imela Velika Britanija od vstopa v EMU koristi in da mora biti del v prihodnosti po vsej verjetnosti najmočnejše ekonomske sile na

svetu. Zaradi pomembnosti vprašanja je bilo v zadnjih letih na temo britanskega vstopa v EMU opravljeno veliko javnomnenjskih raziskav, ki so potrdile, da je ljudstvo razdeljeno. Od leta 1997, ko je Tony Blair predstavil politiko Velike Britanije glede uvedbe evra, do dejanske uvedbe evra 1999 je bilo 25–33 odstotkov anketirancev za in 50–60 odstotkov proti uvedbi evra. Tudi v obdobju od leta 1999 do uvedbe gotovinske oblike evra 1. 1. 2002 je bilo razmerje med zagovorniki in nasprotniki evra približno ena proti dva. Po 1. 1. 2002 je naklonjenost uvedbi evra začela počasi naraščati in je poleti dosegla 35 odstotkov, če pa bi vlada na podlagi rezultatov petih ekonomskih preskusov uvedbo evra priporočila, bi to podprlo že okrog 45 odstotkov anketirancev.

Slika 3: Odstotek volivcev, ki bi na referendumu podprli vstop Velike Britanije v EMU

Vir: ICM.

Obstaja več razlogov za naraščanje podpore. V letu 2002 je evro začel pridobivati na vrednosti glede na dolar in funt, zato bi bila v primeru britanskega vstopa v EMU potrebna manjša deprecijacija funta. Uvedba gotovinske oblike evra v državah članicah je potekala po načrtu in brez večjih težav, zato naj bi bilo tako tudi v primeru Velike Britanije. Britanci, predvsem turisti, so prišli v stik z novim denarjem in se z njim seznanili. Tudi nekatere trgovine in trgovske mreže v Veliki Britaniji že sprejemajo evre, plačevanje z evri postaja pa za ljudi vedno bolj sprejemljivo in vsakdanje. Tako kar 72 odstotkov vprašanih meni, da bo evro v prihodnosti sčasoma nadomestil britanski funt (Black, 2002). Med podporniki uvedbe evra je največ ljudi iz srednjega in višjega sloja prebivalstva, prevladujejo ljudje z višjo stopnjo izobrazbe in kvalificirani delavci, več je moških kot žensk. Med nasprotniki uvedbe evra je več ljudi iz nižjega sloja prebivalstva, prevladujejo fizični in nekvalificirani delavci. Za to skupino volivcev je značilno, da manj pogosto volijo in da hitreje spreminjajo stališča glede pomembnih vprašanj. V primeru referendumu bo z dobro organizirano kampanjo za uvedbo evra del teh volivcev možno prepričati, da podprejo uvedbo evra. Podoben primer se je zgodil v Veliki Britaniji leta 1975 ob referendumu o vstopu v Evropsko skupnost. Dve leti pred referendumskim odločanjem volilno telo ni bilo naklonjeno britanskemu članstvu v ES, dobro premišljena kampanja za podporo članstvu pa je referendumski izid nagnila na stran zagovornikov evropskega povezovanja. V vsakem primeru bo referendum le, če bo ocena petih ekonomskih preskusov vplivov integracije na gospodarstvo ugodna. Ker je večina prepričana, da je vstop Velike Britanije v EMU enkrat v prihodnosti neizbežen, bi bilo bolje, da prebivalstvo podpre uvedbo

evra v bližnji prihodnosti. Velika Britanija si bo tako lahko izpogajala boljše pogoje za vstop v EMU in ne bo naredila napake iz sedemdesetih let, ko je v ES vstopila pod pogoji, ki so ji jih postavili drugi (The myth of eurocreep, 2002).

Eden od argumentov zagovornikov vstopa Velike Britanije v EMU so visoke cene, ki jih potrošnikom zaračunavajo podjetja in trgovci. Menijo, da bi se cene v primeru britanskega vstopa v EMU dolgoročno v povprečju znižale in se počasi izenačile s cenami v evroobmočju. Uvedba evra je prinesla določene prednosti potrošniku v EMU. Cene so postale pregledne in primerljive med državami evroobmočja, potrošnik pa lahko nakupuje tam, kjer dosega največje koristi. Veliko podjetji postavlja za svoje proizvode in storitve enotne cene v različnih državah evroobmočja. Na enotnem trgu evroobmočja se je povečala konkurenca med podjetji, kar znižuje cene. Raven cen v Veliki Britaniji je višja kot v državah evroobmočja, v povprečju za 15 odstotkov. To je potrdil tudi sklep britanskega sodišča, v katerem je določeno, da lahko britanski turisti ob vrnitvi iz držav članic EMU prinesejo neomejeno količino potrošnih dobrin za lastno porabo. Raziskava Evropske komisije je pokazala, da so v Veliki Britaniji cene avtomobilov v povprečju najvišje v EU, uvoz avtomobila iz držav EMU pa je za potrošnika zamuden in obremenjen z doplačili. Če bi v Veliki Britaniji uvedli evro, trgovci ne bi mogli skrivati višjih cen za vrednotenjem v funtih in prišlo bi do konvergence med cenami v Veliki Britaniji in evroobmočjem. Dobički trgovcev bi se nekoliko zmanjšali, največje koristi pa bi imel potrošnik.

8 PREDVIDEN POTEK UVEDBE SKUPNE EVROPSKE VALUTE EVRO V VELIKI BRITANiji

Vlada si prizadeva, da bi bila Velika Britanija pripravljena na vstop v EMU, če bi se za to odločili v vladi, parlamentu in ljudstvo na referendumu. Na podlagi rezultatov petih ekonomskih preskusov, ki jih je postavila vlada, bo vlada parlamentu in ljudstvu predstavila svoje stališče glede vprašanja britanskega vstopa v EMU. Če bo stališče vlade naklonjeno uvedbi evra v Veliki Britaniji, bo parlament odločal o razpisu referenduma, na katerem bo britansko ljudstvo odločalo o tem zgodovinskem vprašanju. Od potrditve referenduma v parlamentu do razpisa referenduma je predviden čas štirih mesecev. V tem času naj bi vlada z intenzivno kampanjo prepričala volilno telo, da je vstop Velike Britanije v EMU v interesu britanskega ljudstva. Državna zakladnica bo do junija 2003 podala ocene petih ekonomskih preskusov, referendum pa naj bi opravili do konca leta 2003. Če bo britansko ljudstvo na referendumu potrdilo vstop Velike Britanije v EMU, bodo stekle obsežne priprave na uvedbo evra in ukinitve nacionalne valute funt. Tranzicija oz. čas od referenduma do uvedbe gotovinske oblike evra bo po načrtu vlade in BOE trajal od 24 do 30 mesecev. Trenutek uvedbe evra oz. E-dan bo odvisen predvsem od tehnične in logistične pripravljenosti britanske ekonomije na zamenjavo valut, najboljše priprave pa bodo potrebne v sektorju finančnih in javnih storitev. V času tranzicije bo potrebno proizvesti okrog dve milijardi bankovcev in 14 milijard kovancev, da bo fizična uvedba gotovinske oblike evra sploh mogoča. Do E-dneva bo potrebno to gotovino varno distribuirati po vsej državi. Od uvedbe gotovinske oblike evra oz. do odprave nacionalne valute funta in uvedbe evra, kot edinega zakonitega plačilnega sredstva v Veliki Britaniji bo po predvidevanjih minilo največ šest mesecev. V tem obdobju bo veljal dualni sistem vrednotenja cen oz. bodo vse cene

vrednotene v funtih in v evrih. Predvideva se, da bo to obdobje trajalo največ dva meseca, saj so države, ki so evro že uvedle, svojo nacionalno valuto zamenjale z evrom že v dveh mesecih, čeprav je bil predviden čas za zamenjavo valut šest mesecev. To kaže na dobro pripravljenost držav in centralnih bank na zahtevno nalogo fizične zamenjave nacionalnih valut v evre. Ljudje so novo valuto evro hitro sprejeli za svojo, saj so bili o procesu uvajanja skupne evropske valute dobro informirani. Trenutek uvedbe gotovinske oblike evra bo odvisen od več dejavnikov v Veliki Britaniji in EMU. ECB in Evropska komisija bosta preučili, ali Velika Britanija zadovoljuje vse pogoje za vstop v EMU ter ali je konvergenca med britanskim gospodarstvom in evroobmočjem trajna in vzdržljiva. Potrebno bo uskladiti zakonodajo BOE z zakonodajo ECB. Evropska komisija, ECB in Evropski svet bodo na podlagi analiz v času tranzicije določili trenutek in potek britanskega pridruževanja EMU, ki bo potekalo v več fazah. V času tranzicije oz. proti koncu obdobja tranzicije bodo javni sektor, velika in srednje velika podjetja začeli poslovati v evrih. Za majhna podjetja se pričakuje, da bodo začeli poslovati v evrih šele, ko bo v Veliki Britaniji uvedena gotovinska oblika evra. Bančni računi fizičnih oseb in pokojnine bodo spremenjeni v evre ob koncu obdobja tranzicije. Logistične priprave na E-dan v Veliki Britaniji že potekajo, čeprav odločitev o uvedbi evra še ni bila sprejeta. Glavna področja, na katera se osredotočajo logistične priprave na uvedbo evra, so: priprava praktičnega načrta za izvedbo zamenjave funtov za evre, proizvodnja in distribucija gotovinske oblike evra ter fizična ukinitve bankovcev in kovancev funta, konverzija računov iz funtov v evre, odpravljanje operativnih omejitev za poslovanje v evrih v maloprodaji, priprave na poslovanje v evrih pri transakcijah na drobno, poslovanje v evrih v sektorju finančnih storitev, informiranje in varovanje potrošnika, prilagoditve informacijskih sistemov in informacijske tehnologije, navodila za zaokroževanje zneskov pri preračunavanju vrednosti iz funtov v evre in informiranje prebivalstva. V veliko pomoč Veliki Britaniji bodo izkušnje, ki so si jih pri uvedbi evra pridobile države članice EMU. Pričakovati je, da bo postopek uvedbe evra enak kot v državah, ki so evro uvedle v prvem krogu. Da bi bil potek uvedbe evra uspešen, mora Velika Britanija še pred začetkom tega procesa zagotoviti centralno telo za sprejemanje odločitev in koordinacijo procesa uvedbe evra v celotnem gospodarstvu, tehnično pripravljenost vseh gospodarskih sektorjev na uvedbo evra in dostopnost informacij, da bo prebivalstvo razumelo in sodelovalo v procesu uvajanja evra (HM Treasury, 2001e).

9 SKLEP

Velika Britanija je pred zgodovinsko odločitvijo. Ali naj vstopijo v EMU in prevzamejo skupno evropsko valuto ali pa naj ohranijo monetarno neodvisnost in obdržijo svojo nacionalno valuto funt? Vprašanje ni povezano samo z izgubo monetarne suverenosti, saj se v prihodnosti na ravni EMU pričakuje oblikovanje skupne fiskalne politike, ki bo osnova za nadaljnje politično povezovanje držav članic. Končna faza povezovalnega procesa evropskih držav naj bi po mnenju večine politikov vodila do oblikovanja nove globalne velesile Združenih držav Evrope. Vstop Velike Britanije v EMU tako ni povezan samo z izgubo monetarne suverenosti in ekonomsko integracijo, temveč tudi z nadaljnjim političnim povezovanjem v federativno multinacionalno

državo. V diplomskem delu sem predstavil predvsem ekonomski vpliv integracije v EMU na gospodarstvo Velike Britanije.

Ob ustanovitvi EGS leta 1957 Velika Britanija ni želela sodelovati in biti ustanovna članica. Leta 1960 je podpisala konvencijo o ustanovitvi Evropskega združenja za prosto trgovino EFTA. V ES je vstopila šele leta 1973, ko je bila prepričana o uspehu, članstvo v ES pa je spodbudno vplivalo na gospodarsko rast in razvoj Velike Britanije. Ko so leta 1979 v ES uvedli evropski monetarni sistem, Velika Britanija kot edina država članica ES v ta sistem ni vstopila. Leta 1990 je Velika Britanija vstopila v sistem fiksnih deviznih tečajev ERM, iz katerega je zaradi negativnih vplivov na gospodarstvo izstopila čez dve leti. Posledice negativnih izkušenj s sistemom ERM se danes izražajo v zadržani politiki vlade glede monetarne integracije Velike Britanije v EMU. Z zmago delavske stranke na volitvah 1997 in 2001, se je oblikoval nov koncept ekonomske politike, ki je v zadnjih letih Veliki Britaniji omogočil doseganje dobrih gospodarskih rezultatov. Osrednji cilj ekonomske politike je stabilnost cen, na katero BOE vpliva z določanjem višine ključne medbančne obrestne mere, ki vpliva tudi na gospodarsko rast in zaposlovanje. Ker so gospodarski kazalci boljši kot v državah članicah EMU, prevladuje v Veliki Britaniji prepričanje, da bo imelo britansko gospodarstvo od vstopa v EMU več stroškov kot koristi. Vlada načeloma podpira vstop Velike Britanije v EMU, vendar le, če bo vstop dolgoročno spodbudno vplival na rast in razvoj gospodarstva. Zato so pripravili pet ekonomskih preskusov, s katerimi bo vlada preučila dolgoročen vpliv uvedbe skupne evropske valute na gospodarstvo. Ekonomski preskusi preučujejo ciklično pozicijo britanskega gospodarstva glede na gospodarstva držav članic EMU, vpliv uvedbe evra na trge kapitala, dela in proizvodov, na raven investicij, na finančne trge ter na gospodarsko rast, zaposlovanje, produktivnost in konkurenčnost v gospodarstvu Velike Britanije. Le v primeru, da bodo rezultati preskusov naklonjeni vstopu Velike Britanije v EMU, bo vlada podprla proces monetarne integracije in razpisala referendum, na katerem bo britansko ljudstvo odločalo o tem zgodovinskem vprašanju.

Velika Britanija, ki vodi neodvisno denarno politiko, ima lastno nacionalno valuto funt in neodvisno politiko deviznega tečaja, sama oblikuje svojo makroekonomsko politiko, s katero vpliva na mednarodno konkurenčnost in na plačilnobilančno prilagajanje domačega gospodarstva. Če bo Velika Britanija vstopila v EMU, bo izgubila svojo monetarno suverenost. Za vodenje monetarne politike v EMU je zadolžena ECB, ki jo oblikuje v sodelovanju s centralnimi bankami držav članic. Velika Britanija bi tako izgubila možnost vplivati na stabilnost cen prek ukrepov, ki jih izvaja Bank of England. ECB določa višino ključne obrestne mere glede na potrebe celotne EMU. Ukrepi ECB so odvisni od položaja, ki ga imajo ekonomije v gospodarskem ciklu, in so uspešni le, če dosegajo želene učinke v celotni EMU. Če ekonomije niso na približno enakem delu gospodarskega cikla, prihaja do asimetričnih šokov in drugih negativnih učinkov na gospodarstvo. Zaradi skupne denarne in deviznotečajne politike posamezna država v EMU ne more izvajati ukrepov za omilitev teh šokov, zato v tem primeru vključitev v denarno unijo za državo ni smiselna. Ker gospodarska aktivnost Velike Britanije ni usklajena z gospodarskimi cikli držav evroobmočja, obstaja bojazen, da bi enotna obrestna mera evroobmočja negativno vplivala na njeno gospodarstvo. Vlada lahko razlike v gospodarski aktivnosti zmanjšuje s proračunskimi ukrepi, ki pa so omejeni s Paktom stabilnosti in rasti. Ključna obrestna mera v EMU je nižja kot v Veliki Britaniji. V primeru vstopa v EMU bi nižje obrestne mere spodbudno vplivale na britansko gospodarsko rast, investicije in zaposlovanje, po

drugi strani pa bi se povečali inflacijski pritiski. Ker ima transmisijski mehanizem v Veliki Britaniji drugačne učinke kot v EMU, bi bilo potrebno znižanje obrestnih mer kompenzirati z znižanjem proračunskih izdatkov ali z zvišanjem davkov. Ker je za britansko gospodarstvo značilna velika občutljivost na spremembe obrestnih mer, bi bil vpliv vstopa v EMU lahko negativen. Po drugi strani bi z vstopom Velike Britanije v EMU prihajalo do konvergence med britanskim gospodarstvom in gospodarstvi evroobmočja, kar bi vodilo do zmanjševanja razlik v gospodarski aktivnosti.

Velika Britanija ima nacionalno valuto funt, ki je v režimu neodvisnega drsenja do drugih valut. V primeru vstopa v EMU bo Velika Britanija prevzela skupno evropsko valuto evro in vstopila v režim fiksnega deviznega tečaja med državami članicami. Odpravljena bodo nihanja deviznih tečajev, ki zmanjšujejo koristi mednarodne trgovine. Koristi bodo čutili predvsem britanski izvozniki, ki poslujejo z državami evroobmočja. Velika Britanija ustvari 54 odstotkov izvoza z državami članicami EMU. Izvozniki se pritožujejo zaradi precenjenosti funta, ki zmanjšuje konkurenčnost britanskih podjetij na evropskem trgu, zato bi moral funt v primeru britanskega vstopa v EMU devalvirati za 10–30 odstotkov. Devalvacija, s katero bi se morale strinjati tudi druge države članice EMU, bi lahko spodbudila inflacijo v Veliki Britaniji. Maastrichtski sporazum določa, da mora biti Velika Britanija pred vstopom v EMU dve leti vključena v mehanizem fiksnih deviznih tečajev, katerega namen je zagotoviti stabilnost deviznega tečaja med evrom in funtom. Zaradi slabih izkušenj z mehanizmom fiksnih deviznih tečajev ERM Velika Britanija v mehanizem ERM II ni vstopila, zato bo končna rešitev določena na dvostranskih pogajanjih s Evropsko komisijo.

Britansko gospodarstvo ustvari 52 odstotkov celotne zunanje trgovine z državami EU. Vprašanje je, ali Velika Britanija lahko ohrani tak obseg trgovanja, če evra ne bo uvedla. Od uvedbe evra se delež, ki ga v BDP države prispeva mednarodno trgovanje z državami evroobmočja, v državah članicah EMU povečuje, v Veliki Britaniji pa ta delež pada. Prednosti, ki jih prinaša monetarna integracija držav članic EMU, vodijo do preusmerjanja trgovine in povečanja medsebojnega trgovanja med državami evroobmočja. Znotraj EMU ni več različnih valut, spreminjanj in tveganj deviznih tečajev, odpravljeni so stroški konverzij deviznih tečajev, cene so pregledne in primerljive. Navedene prednosti in visok devizni tečaj funta zmanjšujejo konkurenčni položaj britanskih izvoznikov na evropskem notranjem trgu. Zaradi nepotrebnih stroškov, ki nastajajo pri trgovanju z britanskimi podjetji, podjetja iz evroobmočja preusmerjajo svoje dejavnosti na trge znotraj držav članic EMU. Če Velika Britanija ne bo postala članica EMU, lahko v prihodnosti pričakujemo trend zmanjševanja rasti trgovinske menjave z državami evroobmočja, predvsem britanskega izvoza, kar bo še povečalo zunanjetrgovinski primanjkljaj Velike Britanije.

Velika Britanija je bila po vstopu v EU leta 1973 deležna velikega obsega tujih neposrednih investicij, ki so ji omogočile gospodarsko rast in razvoj. Investitorje je privlačila gospodarska razvitost Velike Britanije in predvsem možnost dostopa na trg EU. Od uvedbe evra postaja Velika Britanija vse manj zanimiva za tuje investitorje, ki želijo vstopiti na skupni evropski trg. Glavna skrb tujih investorjev se nanaša na dolgoročno stabilnost oz. spremenljivost britanskega funta proti evru. Tuje investitorje privlačijo prednosti, ki jih je državam članicam EMU prinesla uvedba skupne evropske valute in vzpostavitev notranjega trga. Če Velika Britanija ne bo postala članica EMU oz. dokler se ne bo odpravila negotovost glede sprejetja evra, se bo raven tujih neposrednih investicij še naprej zmanjševala. Negotovost glede uvedbe evra zmanjšuje tudi

raven domačih investicij, domači investitorji se vse raje odločajo za investiranje v države članice EMU.

Nezaposlenost v Veliki Britaniji je najnižja v zadnjih dvajsetih letih in znaša 5,1 odstotek, trg dela je fleksibilen in je med najrazvitejšimi v EU. Povprečna nezaposlenost v državah evroobmočja znaša 8,1 odstotkov. Vlade držav članic EMU si prizadevajo, da bi z reformami na trgu dela povečale fleksibilnost in omilili problem nezaposlenosti. Če bo Velika Britanija postala članica EMU, se bo njen trg dela odprl in postal del enotnega trga dela EMU. Fleksibilnost britanskega trga dela bi spodbudno vplivala na povečanje fleksibilnosti trga dela in s tem na vzpostavitev prostega trga dela v EMU. Vzpostavitev prostega trga dela je pogoj za učinkovito delovanje enotnega trga in za doseganje optimalnih koristi skupne evropske valute. Z vstopom EMU bi se britanski trg dela odprl, nezaposleni iz evroobmočja bi imeli več možnosti za zaposlitev v Veliki Britaniji. To bi lahko negativno vplivalo na stopnjo nezaposlenosti v Veliki Britaniji, po drugi strani pa bi vstop v EMU spodbudno vplival na odpiranje novih delovnih mest v Veliki Britaniji. Obstaja tudi bojazen, da bo v prihodnosti z vzpostavitvijo fiskalnih stabilizacijskih transferjev in pozneje skupne fiskalne politike v EMU problem nezaposlenosti EMU postal finančno breme za britanske davkoplačevalce. Vprašanje vstopa v EMU je razdelilo tudi britanske sindikate delavcev. Nasprotniki vstopa v EMU trdijo, da bi proračunske omejitve, ki jih postavlja Pakt stabilnosti in rasti, negativno vplivale na zaposlovanje v Veliki Britaniji ter na kakovost javnih storitev, predvsem šolstva, zdravstva in socialnih programov. Zagovorniki britanskega vključevanja v EMU menijo, da je uvedba evra pogoj za dolgoročno zagotavljanje primerne obsega investicij v javne službe in stabilnosti, potrebne za britanske izvoznike.

Osrednjo vlogo v pripravi na uvedbo skupne evropske valute ima britanska centralna banka Bank Of England, ki je odgovorna za implementacijo denarne politike. Če bo Velika Britanija vstopila v EMU, bo njena denarna politika vodena na ravni EMU s strani ECB. Ob uvedbi evra v EMU je BOE poskrbela, da so bila podjetja informirana in pripravljena na poslovanje v evrih. Izdaja redno polletno publikacijo Practical Issues Arising from the Euro in organizira seminarje, na katerih informira britanske poslovneže in podjetja, sodeluje v javni razpravi, njen namen je predstaviti javnosti prednosti in slabosti vstopa v EMU. BOE pozorno preučuje vpliv uvedbe skupne evropske valute na londonski City, ki je vodilno finančno središče v Evropi. V primeru vstopa v EMU bodo finančni trgi deležni velikih sprememb, saj bo potrebno finančne instrumente in finančne transakcije, denominirane v britanskih funtih pretvoriti v evre. Z vstopom v EMU bi City postal del velikega in likvidnega finančnega trga, ki je nastal z uvedbo evra. City postaja manj konkurenčen zaradi tveganja spreminjanja deviznega tečaja, zmanjšuje se obseg tujih neposrednih investicij in s tem povpraševanje mednarodnih podjetij po finančnih storitvah, tuja finančna podjetja pa so že nakazala možnost selitve v druga evropska finančna središča, če Velika Britanija ne bo uvedla evra. Zaradi tveganja deviznega tečaja obstaja nevarnost, da City ne bo deležen koristi od povečanja obsega trgovanja na evropskem finančnem trgu, ki ga je prinesla uvedba evra. Po drugi strani bi z britanskim vstopom v EMU City sčasoma izgubil svojo konkurenčno prednost nižjo davčno obremenitev. Nasprotniki vstopa v EMU poudarjajo kot prednost poslovanje v nacionalni valuti in umeščenost Citya med dve najmočnejši svetovni valuti ameriški dolar in evro.

V EMU je vzpostavljena skupna denarna politika za vse države članice, skupna fiskalna politika pa znotraj EMU praktično ne obstaja, saj ni centralizirana, obseg skupnega proračuna EU znaša

okrog 1,5 odstotka BDP držav članic. Vlade z nacionalno fiskalno politiko lahko vplivajo na stabilizacijo gospodarstva prek delovanja avtomatičnih fiskalnih stabilizatorjev. Vzpostavitev skupne fiskalne politike bo v prihodnosti omogočila optimalno izrabo prednosti in koristi skupne evropske valute. Prvi korak k skupni fiskalni politiki v EMU je Pakt stabilnosti in rasti, ki se osredotoča na proračunske izdatke držav članic, naslednji korak naj bi bila harmonizacija davčne politike med državami članicami EMU. Nizke davčne stopnje, ki so konkurenčna prednost Velike Britanije, so v 80. in 90. letih 20. stoletja omogočile velik obseg domačih in tujih investicij ter prispevale k večji dinamiki britanskega gospodarstva. Čeprav se davčne obremenitve v Veliki Britaniji zvišujejo, so še vedno med nižjimi v EU. Vlada zavira procese harmonizacije davčnih stopenj in je proti vzpostavitvi skupne fiskalne politike. Velik problem so naraščajoči izdatki za izplačevanje pokojnin, ki bodo v prihodnjih treh desetletjih v Evropi močno narasli. Višanje državnih izdatkov za pokojnine lahko v prihodnosti vodi do velikih proračunskih primanjkljajev in višjega javnega dolga, kar naj bi preprečile omejitve Pakta stabilnosti in rasti. Z vzpostavitvijo skupne fiskalne politike bo morala Velika Britanija v skupni evropski proračun vplačevati sredstva za poravnavanje pokojninskih obveznosti in denarnih nadomestil za nezaposlene drugih držav.

Skupna fiskalna politika bo osnova za nadaljnje politično povezovanje držav članic EMU, ki naj bi v končni fazi vodilo do oblikovanja multinacionalne federativne združene Evrope. S tem bo končan proces gospodarskega in političnega povezovanja evropskih narodov, katerega namen je končati tragično obdobje vojn in blokovske razdelitve. Euro je osrednji instrument, ki naj bi zagotovil, da bo proces evropskega združevanja uspešen. Vprašanje je, ali si Velika Britanija želi vstopiti v EMU, kaj šele, da bi Britanci vključili svojo državo v federativno združeno Evropo. Velika Britanija ima močne zgodovinske, politične in gospodarske povezave z ZDA. V preteklih desetletjih se je britansko gospodarstvo zgledovalo po ameriškem modelu prostega trga in ne po evropskem modelu socialne blaginje. Z zmago delavske stranke na volitvah leta 1997 je predsednik vlade postal proevropsko usmerjen politik Tony Blair, ki je izrazil prepričanje, da je vključevanje v evropske gospodarske in politične integracije dolgoročno v interesu Velike Britanije. Z reformami je spojil dinamično in liberalno politiko prostega trga v gospodarstvu, ki ima za vzor gospodarstvo ZDA in spodbuja konkurenčnost s socialno naravnano politiko javnih storitev po vzoru socialnega modela blaginje, ki ga gojijo v Evropi. EU si želi, da bi Velika Britanija sodelovala v procesih ekonomske in politične integracije evropskih držav, čeprav se bodo procesi povezovanja nadaljevali tudi brez Velike Britanije.

Zgodovinsko vprašanje vstopa v EMU je razdelilo britansko javnost in politično sceno. Nasprotniki uvedbe evra menijo, da je britanski vstop v EMU predvsem v interesu drugih držav. Zagovorniki vstopa v EMU trdijo, da je prihodnost Velike Britanije v Evropi in v njenem sooblikovanju, da so Britanci zgodovinsko pobudniki sprememb in vodilni narod v Evropi. Javnomnenjske raziskave kažejo, da več kot polovica Britancev vstopu v EMU ni naklonjena, čeprav podpora evru v zadnjem času narašča in znaša od 35 do 40 odstotkov. Vsekakor bo glede uvedbe evra v Veliki Britaniji odločilno mnenje volilnega telesa, ki bo o zgodovinskem vprašanju vstopa Velike Britanije v EMU odločalo na referendumu.

10 LITERATURA

1. Black Ian: Evro's cache of ignorance in UK. The Guardian, London, 12. 4. 2002, str. 3.
2. Brown Gordon Speech by the chancellor of the exchequer Gordon Brown at the CBI annual conference dinner, 5. 11. 2001.
[URL:http://www.hmtreasury.gov.uk/Newsroom_and_Speeches/Press/2001/press_119_01.cfm?], 23. 5. 2002.
3. Champion Mark: Blair Entertains vote on joining euro zone again. The Wall Street Journal Europe, Bruselj, 22. 5. 2002, str. 2.
4. Champion Mark: Blair seems to set stage for euro vote. The Wall Street Journal Europe, Bruselj, 16. 5. 2002, str. 2.
5. Champion Mark: Brown's pound remarks may delay euro plans. The Wall Street Journal Europe, Bruselj, 15. 4. 2002, str. 2.
6. Champion Mark: Reports suggest a warming to Britain joining euro zone. The Wall Street Journal Europe, Bruselj, 14. 5. 2002, str. 2.
7. Continental drift. The Economist, London, 20. 4. 2002, str. 35.
8. Đerić Ljiljana: Ogromen padec tujih vlaganj v svetu. Delo, Ljubljana, 18. 9. 2002, str. 15.
9. EMU and the World Economy. IMF, Washington, 1997.
[URL:<http://www.imf.org/external/pubs/FT/Weo/WEO1097/pdf/octweo03.pdf>]
10. EMU Survey. The Economist, London, 11. 4. 1998, str. 32.
11. Euro blamed for dramatic drop in foreign investment. Britain in Europe, London, 2002c.
[URL:http://www.britainineurope.org.uk/sh_pr.phtml?pr_id=144], 28. 8. 2002.
12. Europe's big idea. The Economist, London, 5. 1. 2002, str. 11.
13. Fabjančič Zarjan: Ekonomska politika (gradivo za študij). Ekonomska fakulteta, Ljubljana, 2001.
14. Ferlinec Maja: Ekonomska in monetarna unija. Glas gospodarstva, Ljubljana, maj 2002, str. 64.
15. Fifth Report on Euro Preparations. HM Treasury, London, 2001e, str. 36.
16. Fit to join?. The Economist, London, 9. 2. 2002, str. 32.
17. Fisher Joschka: From Confederacy to Federalizm-Thoughts on the finality of European Integration. Humboldt University in Berlin, Berlin, 2000, str. 12.
18. Focus on Britain. Foreign & Commonwealth Office London, London, 2000, str. 48.
19. George E. A. J.: Mr. George looks at the prospects for the City of London – in or out of EMU. Bank of England, London, 1997, str. 5.
20. Gordon Brown's manifesto. The Economist, London, 20. 4. 2002, str. 13.
21. Gow David: Unions give green light to early vote on euro. The Guardian, London, 12. 9. 2002, str. 8.
22. Grieve Smith John: Making room for manoeuvre. The Guardian, London, 27. 10. 2000, str. 10.
23. History of UK membership of the EU. The European Commission – Representation in the UK, London, 2002. [URL:<http://www.cec.org.uk/about/history.htm>], 19. 5. 2002.
24. Irrational pessimism. The Economist, London, 8. 12. 2001, str. 71.

25. Kumar Andrej: *Ekonomika Evrope 2001/2002*, Gradivo za študij. Ekonomska fakulteta, Ljubljana, 2002, str. 76.
26. Leach Graeme: *The UK and the Euro - better out than in?*. Institute of directors, London, 1999, str. 44.
27. *Leksikon Cankarjeve založbe*. Cankarjeva založba, Ljubljana, 1973, str. 1080.
28. Levin Mattias: *No overtaking. To stay in the lead, the City needs the euro*. The City in Europe, London, 2002, str. 40.
29. *Maintaining Economic Stability*. HM Treasury, London, 2001a, str. 47.
30. Mrak Mojmir: *Mednarodne finance*. GV Založba, Ljubljana, 2002, str. 682.
31. *One currency, too many markets*. The Economist, London, 1. 12. 2001, str. 14.
32. *On steroids*. The Economist, London, 26. 1. 2002, str. 33.
33. *Practical Issues Arising from the Euro: June 1999*. HM Treasury, London, 1999, str. 116.
34. *Practical Issues Arising from the Euro: December 1999*. HM Treasury, London, 1999, str. 92.
35. *Practical Issues Arising from the Euro: June 2000*. HM Treasury, London, 2000a, str. 115.
36. *Practical Issues Arising from the Euro: November 2000*. HM Treasury, London, 2000b, str. 107.
37. *Practical Issues Arising from the Euro: June 2001*. HM Treasury, London, 2001c, str. 115.
38. *Practical Issues Arising from the Euro: December 2001*. HM Treasury, London, 2001d, str. 114.
39. *Practical Issues Arising from the Euro: May 2002*. HM Treasury, London, 2002, str. 155.
40. *Preliminary and tehcnical work to prepare for the assessment of five tests for UK membership of the single currency*. HM treasury, London, 2001b, str. 5.
41. *Presidential pique*. The Economist, London, 4. 5. 2002, str. 30.
42. Prodi Romano: *Speech by Mr Romano Prodi President of the Evropean Commission The EU, the UK and the world at the Said Business School Oxford*, 29. 4. 2002
[URL:http://europa.eu.int/rapid/start/cgi/guesten.ksh?p_action.../186|0|RAPID&lg=EN&display], 19. 5. 2002.
43. Prohaska Zdenko: *Finančni trgi*. Ekonomska fakulteta, Ljubljana, 1999, str. 205.
44. *Pushing the boat out*. The Economist, London, 1. 12. 2001, str. 35.
45. *Room for improvement*. The Economist, London, 16. 3. 2002, str. 71.
46. Sesit R. Michael: *Some bet UK will adopt the euro*. The Wall Street Journal Europe, Bruselj, 2.4.2002, str. 1.
47. *Sleeping giant*. The Economist, London, 31. 8. 2002, str. 27.
48. *The Bank of England, Fact Sheet*. Bank of England, London, 1998, str. 5.
49. *The effect of the euro. Britain in Europe*, London, 2002b.
[URL:http://www.britainineurope.org.uk/sh_fact.phtml?fid=8], 5. 9. 2002.
50. *The founding fathers, maybe*. The Economist, London, 23. 2. 2002, str. 33.
51. *The impact of volatility. Britain in Europe*, London, 2002c.
[URL:http://www.britainineurope.org.uk/sh_fact.phtml?fid=18], 3. 9. 2002.
52. *The latest battle for the continent's new shape*. The Economist, London, 8. 12. 2001, str. 31.
53. *The myth of eurocreep*. The Economist, London, 5. 1. 2002, str. 29.
54. *UK Datafile 2001*. Foreign & Commonwealth Office London, London, 2001, str. 66.

55. UK Membership of the single Currency: An assessment of the five economic tests. HM Treasury, London, 1997, str. 41.
56. Welling A. H. E. M.: Speech by the President of the Nederlandsche Bank at the meeting of the Nederlandse City Lunches in london on 16. 6. 1998
[URL:<http://www.bis.org/review/r980713a.pdf>], 10. 6. 2002.
57. Will he, Won't he?. The Economist, London, 2. 2. 2002, str. 33.

11 VIRI

1. Bank of England.
[URL:<http://www.bankofengland.co.uk/mfsd/rates/baserate.pdf>], 20. 9. 2002.
2. Fxtop.
[URL:<http://fxtop.com/en/historates.php3>], 15. 9. 2002.
3. ICM.
[URL:http://www.icmresearch.co.uk/sh_pr.phtml?pr_id=144], 15.10.2002.